

הגדולים כבאנק וכדומה שהם בכלל היתר זה עוד מכ"ש, ובהיתר דע"י קבולת כזה היתירו במקום הפסד ועסקים גדולים, מאחר שהנכרי יעשה עכ"פ לדעת עצמו, אף ליכנס לכתחלה לעסקים כאלו ואפילו בפרהסיא היינו שידוע שהעסק הוא של ישראל. לכן אמרתי למע"כ כשהיה אצלי שיאמר לשכירו הנכרי שיהיה בהבאנק ביו"ט שיש חשש להפסדים כאלו ויתן לו על כל טשעק שיצטרך לכתוב ולהודיע בטעלעפאן כפי דרך העבודה בזה כך וכך, ויתן לו זה לבד שכירותו שיש לו בלא זה שהרי אם ינכה לו זה משכירותו אין להעכ"ר"ם מזה כלום ואין זה אדעתא דנפשיה.

והנה אף ביו"ט ראשון ואף בשבת אם היה הפסד נמי היה מותר בקבולת כזה, אבל כיון שכבר נכנס מע"כ לעסק זה באופן שיהיה הבאנק סגור בשבתות ויר"ט ולא חש למניעת הריחוק דהיה משבתות ויר"ט ולא היה לו שום ענין בהילות בשביל זה שהיה חשש לשמא יעשה הוא או אחד מן השותפין מלאכה בעצמו לכן אין להתיר אלא משום הפסד כהא דחל יו"ט ביום ב' וביום ג' או ביום ג' וביום ד' וכדומה שיש חשש הפסד ממון ואם יודמן שיהיה חשש הפסד כזה גם ביו"ט ראשון וגם בשבת נמי יהיה מותר, אבל בשביל מניעת ריוח אסור בעסקים אלו למע"כ.

והנה אפשר שכיון שיהיה השכיר הנכרי בהבאנק יעשה עוד מלאכות שצריכין לעשות ויעשם מעצמו על סמך זה שיהיה לו מזה אין למחות בידו, וגם מתחלה אין צורך לומר לו איזה מלאכות יעשה אלא לומר לו שיבא להבאנק ויהיה שם כל הזמן או רק איזו שעות והוא יבין מעצמו שהוא לעשות המלאכה, ואולי קצת עדיפות יש בזה דכמפרט לו עשה מלאכה זו וזו הוא יותר משמע שהוא ציוי על המלאכות לעשות. וראיה מהרא"ש שבת דף קכ"א לענין דליקה שא"ר אמי שהתירו לומר כל המכבה אינו מפסיד שכתב ויראה שיכול לקרא הנכרי וכשיבא הנכרי ממילא יכבה ואיפסק כן בש"ע סימן של"ד סעי' כ"ו, ופשוט דשרי גם לומר לו שלא תפסיד בבואך, דהא כתב הב"י סו"ס של"ד בשם מהר"י אבובב דשרי לקרות לעכו"ם ולומר לפניו כל המכבה אינו מפסיד, ופשוט דלומר לו קודם שיבא שלא תפסיד דלא מזכיר לו כלל ענין המלאכה עדיף, ואף שע"ו ליכא ק"ו דהרא"ש דקריאתו מבעיא הרי חזינן מהב"י שאחרי שידעינן מהק"ו שלהביא עכו"ם באמירתו מותר שוב אמרינן בסברא דתרווייהו נמי מותר, עכ"פ חזינן דלקרא להנכרי שיבא ולא לומר לו שיעשה מלאכה עדיף, שא"כ גם הכא כשיאמר לשכירו הנכרי שיבא להבאנק להיות שם ככל יום או איזה שעות ולא מזכיר לו עשיית מלאכה אף שמביין שהוא למלאכה עדיף, ויאמר לו כל מה שתעשה יהיה לך על כל דבר הצריך להעשות כך וכך ולא יפרש לו דוקא מלאכה דהטשעקס אפשר עדיף עכ"פ למחות בידו מסתבר שודאי אינו צריך.

והנה לפ"ז אם כל שכירותו של הנכרי לא יהיה אלא הקבולת נמי יש להתיר, אך לא אמרתי זה משום דהרי הוא כבר שכיר מקודם ונקבע שכירותו אף כשלא עבד ביו"ט ולא שייך שיתרצה מעתה לעבוד גם ביו"ט בשכר הראשון, וממילא יצטרך מע"כ להוסיף לו על שכירותו הראשון בקבולת ממה שיעשה ביו"ט ואין יכול לנכות זה מתשלומיו, ואם כוונתו לדבר עם שכירו לבטל מה שהתנו בשכר קבוע אלא לפי המלאכה בקבולת אם הנכרי יתרצה לזה רשאי, אבל אם ירצה שמע"כ יהיה ערב שלא יפחות אסור דא"כ הרי הוא כשכיר יום, ולכן מוכרח להוסיף לו בקבולת איזה סך ממה שיעשה הנכרי ביו"ט כדאמרתי למע"כ.

והנני ידירו מוקירו ומברכו,

משה פיינשטיין

סימן נד

אם מותר לקנות רוב המניות של חברה העובדת בשבת

ה' שבט תשל"ד.

מע"כ ידידי הרה"ג מוה"ר שלמה אליהו מילער שליט"א ראש הכולל אברכים דטאראנטא.

קבלתי מכתב כתרה"ה זה כבר, ויפה פתח כתרה"ה בהיתרא דבש"ע סימן רמ"ה סעי' ד' וכפי שאבאר בהוספת באור הוא היתר ברור.

הנה בהא דכתב הרמב"ם בפ"ו משבת הי"ח הנותן מעות לנכרי להתעסק בהן אע"פ שהנכרי נז"ג בשבת חולק עמו בשכר בשה ואיפסק גם בטור ובש"ע סימן רמ"ה סעי' ד' איתא בזה שני טעמים, שהמ"מ כתב סברת הגאונים נראית פשוטה שהרי אין המלאכה הזאת מוטלת על ישראל לעשותה שנאמר שהנכרי עושה שליחותו, והוא הטעם שאיתא בש"ע שם, והב"י הביא מהכל בו דכתב והטעם לפי שאין אותו שכר אלא שכר מעותיו והוא כשכירות כלים שאין לגו שביתת כלים, ומשמע שאיכא חלוק לדינא ביניהו דאם הוא באופן שלא שייך לומר שהוא שכר מעותיו אבל אין עליו שום התעסקות לעשות דכל המלאכה הוא על הנכרי דלהמ"מ מותר ולהכל בו אסור, ומצויר זה בנתן מעות לנכרי שהוא יתעסק בו בעד שכר קצוב לשנה וכל הנשאר יהיו של הישראל, דאין הדרך באופן זה לשלם שכר מעותיו דגם על כלים לא שייך שכירות באופן כזה, דלהמ"מ יהיה מותר מאחר דהישראל אין עליו שום התעסקות ואין המלאכה שלו, ואין לומר דמכיון שהריחו של הישראל הוא בעצם בעל ההתעסקות והנכרי כיון

צריך למעבד משום שהעסק הוא שלו ולא של העכ"ם אבל כיון שהעמיד העכ"ם תחתיו שהוא יהיה תבעלים על המלאכה ועבד כל מה דהוה עבד ישראל, היינו לא על עשיית המלאכה עצמה שזהו עשיית פועל בשל אחרים שהוא כעושה הבעלים בעצמו, אלא הוא על ענין הבעלות על המלאכה היינו שיעשה בהעסק כדחוי הוא לבדו על דעת עצמו שהבעלים לא יאמרו לו כלום איך יעשה ואיך יתנהג בהעסק כדכתבו לעיל זה, ומסקי ולא שקיל ישראל וטרי בהדיה דלשון זה אינו על עצם עשיית המלאכה והעסק, אלא על הדעה איך לעשות ומתי לעשות דהבעלים לא יאמרו לו כלום, ליכא איסור משום דהמלאכה ותהתעסקות בהעסק נמצא שהעכ"ם הוא בעלים על המלאכה והתעסקות אף שעצם העסק הוא של ישראל, וזהו גם כוונת הלשון במה שמתירין בוויי דישאל שיתב לעכ"ם להתעסק עבורו, דכתבו ועבד עכ"ם כדחוי זבין ומזבין בדניחא ליה ולא צריך ישראל למעבד מדעם, היינו נמי הפירוש שהעכ"ם עבד בדניחא לו והישראל א"צ למעבד לו אף לענין הניחא לו שהוא איך יעשה ומתי יעשה ולמי למכור שזהו ענין מלאכה ועסק השייך רק לבעלים, שזה ג"כ הוא רק על העכ"ם, שבאופן זה הוי העכ"ם בעלים על המלאכה והתעסקות בהעסק אף שהעסק הוא של הבעלים, שלכן מותר.

ולפעם זה מותר גם כשהנכרי הוא נוטל שכר כפועל ואין לו שום חלק בהעסק לא בהריוח ולא בהפסד כדכתבתי לטעם המ"מ שהוא טעם ר' שרירא גאון. אבל להכל בו שטעם ההיתר הוא משום ששכר מעותיו נוטל אסור באם נוטל שכר קצוב כפועל, והוא יפרש טעם היתר קבלנות לא בשביל שאין המלאכה של הישראל אלא של הנכרי, דהוא סובר דכיון דהדבר והעסק הוא של הבעלים בחכמה הוה המלאכות והתעסקות של הבעלים ונכרי העושה המלאכה ומתעסק בהעסק הוא פועל אף שהוא קבלן ואף שלא יאמר לו איך לעשות ושום דעה באופן המלאכה והעסק, אלא ההיתר בקבלנות הוא בשביל שהישראל אינו נהנה ממה שעושה הנכרי בשבת, מאחר שבשביל הישראל היה יכול לעשות בהוספת שעות למלאכה בחול או ביום הראשון בשבת, שנמצא שרק הנכרי נהנה בזה שעשה בשבת משום שלו יותר ניחא לעבוד בשבת מביום הראשון בשבת, ומלעבוד שעות יתירות בימות החול. וזה שמותר באריסות אף שהישראל גהנה דתא לפעמים היו מלאכות שלא היה אפשר לעשות בחול מפני גשמים וכדומה שג"כ מותר, וכן היה מותר גם מרחץ באריסות אם היה הדרך כן כמפורש בגמ' בע"ז דף כ"א ע"ב שדאי היה לו הנאה דביום אחר לא היה באים לרחוץ, הוא מטעם דבשביל חלקו הוא עובד בשבת הישראל נהנה ממילא, ומה שאסור בישראל ונכרי שותפין הוא משום דהוא עושה מלאכת הישראל דהא שניהם צריכין לעבוד בשות

שהוא נוטל שכר כפועל הוא בהכרח כשלוחו ושכיר יום של הישראל, ואין להשגיח על מה שדברו והתנו שהתעסקות הוא רק על הנכרי לומר דהתעסקות הוא של הנכרי ולא של הישראל דמה שהריוח והפסד הוא של הישראל והנכרי נוטל שכירות הוא סותר לדבריהם, דהא חזינן ממה שמותר לשכור נכרי לעשות מלאכה ישראל בקבלנות שאינו כן אלא דאפשר שהנכרי יהיה בעלים על המלאכה שמצד עצמה הוא של הישראל דהא עושה הבגד מצמר של ישראל ואין להנכרי שום רשות בו, לא מבעיא למ"ד אין אומן קונה בשבח כלי אלא אף אם אומן קונה בשבח כלי נמי אינו יכול לעכב לעצמו דמוכרח להחזיר אחר שגמר לבעה"ב וכל ענין קנין של האומן בהשבח הוא לענין הויק ולענין שיש לו דמי שכירותו בעין ולא מלוה עיין בנה"מ סימן ש"ו ס"ק ג', ומ"מ מותר והוא משום דהנכרי הוא בעלים על המלאכה דשייך בעלות גם על זה לבד אף שהדבר שעושה בו הוא של הישראל, ואין הכרח לומר שמחמת שהמלאכה געשית בדבר של הישראל עבור הישראל נחשב הנכרי פועל ושכיר יום דישאל, וא"כ גם בנתן לנכרי מעות שהוא יתעסק בו עבור הריוח לישראל בעד שכר קצוב לשנה נמי היא המלאכה של הנכרי אף שהריוח והתפסד של הישראל ואין לאסור. ועיין בבאור הגר"א ס"ק י"ג דכתב על הא דיכול הישראל ליתן לנכרי מעות להתעסק בהם מ"מ אריסא אריסותיה קעבד דהוא ההיתר בקבלנות בשדה שהמלאכה הרי הוא לטובת ישראל יותר מלנכרי האריס שנוטל יותר ואפילו הוא למחצה דהם שוין הרי עכ"פ גם של הישראל היא ומ"מ מותר מאחר שהתנו דהמלאכה מוטלת רק על האריס שלכן אף שעושה בשדה של ישראל ועבור הישראל כיון שהוא המלאכה רק על הנכרי הוי הנכרי בעלים על המלאכה, שלכן גם כשנתן הישראל להנכרי מעות שיתעסק בהן עבורו היא המלאכה של הנכרי ומותר.

וכן משמע בלשון תשובת הגאונים שהביא הב"י שהשיב רב שרירא גאון, וששאלת בבר ישראל דיהיב זוזי לעכ"ם בשותפות או מטלטלין כדי למכור אותן ולעשות בהם סחורה ושקיל וטרי בהו בשבת ובחול שרי לישראל למישקל מההוא רווחא או לא תשובה הכי שמע לן מרבוותא דילן דכד הוה הנך זוזי מעיקרא ביד עכ"ם דעבד בהו כדחוי הוא לבדו ולא שקיל ישראל וטרי בהדיה לא אשכחן בכי הא מלתא איסור דהא מותר לישראל להשכיר שדהו לעכ"ם ואע"ג דקא עבד בשבתא וש"מ דהיכא דחוי דישאל בידא דעכ"ם ועבד עכ"ם כדחוי זבין ומזבין בדניחא ליה ולא צריך ישראל למעבד מדעם שעומד עכ"ם תחתיו בשבת ועבד מאי דהוה עבד ישראל ליכא איסורא בהכי עיי"ש, הרי לשון שעומד עכ"ם תחתיו בשבת ועבד מאי דהוה עבד ישראל משמע כמפורש שבעצם היה שייך שהישראל

יכול הנכרי לעשות בשעות מאוחרות בכל יום וביום הראשון ורק בשביל עצמו דרוצה לישן ולנוח בשעות המאוחרות וביום הראשון שהוא יום איד שלהן אינו רוצה לעבוד שנמצא שרק בשביל עצמו הוא עובד בשבת. זה נראה שצריך לומר אליבא דהכל בו.

עכ"פ נמצא חלוק לדינא בין טעם המ"מ ובין טעם הכל בו בנתן מעות לנכרי להתעסק רק הנכרי בהם לפי דעת עצמו בשכר קצוב לשנה דלהמ"מ מותר ולהכל בו אסור. ולכן כיון שהש"ע נקט רק טעם המ"מ ולא הוזכר טעם הכל בו גם בהנ"כ מפרשי הש"ע ובהגר"א ג"כ מפורש הטעם כן כדבארתי, יש לפסוק כן לדינא. והטעם שהמחבר אף שהביא בב"י גם טעם הכל בו ומ"מ לא חש לדבריו נראה פשוט שמאחר שכתב הרמב"ם וכן תורו כל הגאונים וגם הכל בו בעצמו העתיק לשון זה מהרמב"ם, וא"כ הרי כוונת הרמב"ם שהוא לפי טעם הגאונים, וטעמם הא הובא בב"י תשובת ר' שרירא גאון הא הוא כטעם המ"מ וכדבארתי ובהכרח צריך לומר שהכל בו לא ראה תשובת ר' שרירא וכדחזינן מהא שלא הביאה.

ולבר זה הא לטעם הכל בו צריך לומר על כל דבר שמותר לנכרי לעשות בדבר הנוגע לישראל טעם אחר, ולטעם המ"מ שהוא טעם הגאונים למה שבארתי ששייך ענין בעלות על מלאכה אף בדבר שאינו שלו ששייך כולו לאחר, שא"כ הוא טעם אחד להיתר קבלנות ולהיתר אריסות ולהיתר זה דנותן לעכו"ם להתעסק והוא נוטל חלק בשוה, שלכן מסתבר יותר שהם מטעם אחד, שהוא כטעם הגאונים והמ"מ שלכן פסק כן הש"ע וכן יש לתורות למעשה כי נמצא שדעת הכל בו הוא דעת יחיד והש"ע וכל גר"כ פסקו כן ובפרט שכן הוא טעם הגאונים שהם תורו דין זה.

ולכן בעובדא זו שכתר"ה כותב שישראל כשר רוצה לקנות רוב המניות (סטאקס) של חברה (קאמפאני) אחת שיש לה שני מיני עסק בניית בתים, שזהו כוונת ישראל הקונה כדי שהחברה תסכים שהוא יהיה הקבלן לבנות בעדם שאף שהמנהלים (דירעקטארן) לא יהיו מחוייבין ליתן לו הוא בטוח שיתנו לו מחמת זה ולא יהיה בזה ממילא שום חלול שבת, ועסק נכסי דלא גידי (ריל עסטייט קאמפאני) אשר הוא הישראל אינו רוצה לטפל בה כלל ובזה יעסקו גם בשבת באופן זה שיש להם סוכנים (איידזענטס) שעובדים בקבלנות כל אחד לעצמו שמשמע דלא שייך זמן עבודתם לחברה שהרי כותב כתר"ה דאדעתא דנפשם קא עבדי, אבל איכא משרד (אפיס) שיהיה פתוח בשבת לצורך הסוכנים ושם יש שכירי יום עובדים, ודין כתר"ה שהוא דין זה דהרמב"ם בשם הגאונים ופסק כן הש"ע שהעסק שהנכרי מתעסק בהם במעות הישראל יכול הישראל ליקח חלקו, אבל כותב כתר"ה דהנהוג הוא שהמנהלים נוטלים שכירות קצוב לשנה בעד שכר טרתם שא"כ הו"ו שכירי

כיון שהם שותפין שכל דבר צריך להיות מחצה על מחצה ובהכרח שהוא עושה עבודת הישראל כשלוחו במחצה, והחלוק מאריסות אף שג"כ הרי כיון שהריוח הוא של הישראל כפי החלק שנוטל הרי מה שעושה האריס כל המלאכה הוא גם בשביל הישראל מחמת שמשלם לו בהחלק שנתן לו כדי שיעבוד עבורו כל המלאכות, ואף שלא אמר להאריס שיעבוד גם בשבת דאם היה אומר לו שיעבוד בשבת אסור, ובמג"א איתא בסימן רמ"ג סק"ב בשדה שאם לא יעשה בשבת יעשה בחול ואין הישראל מרויח במלאכתו וכן הוא בלב"ש, ועיין במ"ב סק"ו מ"מ הא גם במרחץ מותר כשדרר המקום ליתן באריסות שודאי מרויח, ואף בשדה מזדמן שלא היה אפשר לו לעשות בימים אחרים ומ"מ מותר, ומשמע שאע"פ שבשביל זה לקח לאריס את הנכרי משום שידוע שיעבוד גם בשבת נמי מותר רק שאסור לו לפרש שיעבוד גם בשבת דהרי אז עושהו בפירוש שליח לעשות בשבת שלכן אפשר אסור גם מדינא, וא"כ מ"מ מותר כשלא פי' הא עכ"פ כשמזדמן לעשות בשבת וכ"ש במרחץ שבכל שבת הוא מסיק המרחץ, הא עושה המלאכה גם בשביל חלק הישראל שהישראל היה צריך לעשות ובעד השכר שגותן לו חלק בהריוח הוא עובד ומ"ש משותף ממש שאסור, וצריך לומר דכיון דאיכא ענין כזה דאריסות בעולם היינו שנעשה השותפות באופן שבעה"ב גותן השדה והאריס גותן המלאכה לא נחשב האריס כמו שלוחו של בעל השדה לעבוד גם בעד חלקו בשביל השכר דהחלק שנתן לו כמו בשכיר, כיון דכל שייכותו להיות שותף בהשדה הוא מצד המלאכה וכל עשייתו אף בחול כל המלאכות הוא אדעתא דנפשיה, היינו שבעושה מלאכה לעצמו בשדה חברו מרויח ממלאכתו מחצה או שליש או רביע כמנהג המקום, וגם בנכנס שלא ברשות בשדה העשויה לאריסות נוטל כאריס עיין בב"מ דף ק"א ע"א ביורד לתור שדה חברו ונטעה שלא ברשות באם הוא עשויה ליטע אומדין כמה אדם רוצה לנטעה דהוא כשתלי העיר כמנהג המדינה וה"ה בשדה העשויה לאריסות, ובדף ל"ט ע"א תניא וכולן שמין להם כאריס, ונמצא שפיר שאין להתשיב שבעל השדה גותן להאריס בעד עבודתו כפי החלק הנהוג שיתחשב כשכירו וכשלוחו לעבוד עבורו, אלא שדין עצמו הוא נוטל בעד עבודתו כפי מנהג המדינה. ונמצא שכל העבודה טורח לנפשו שיש לו מזה כפי חלקו, וטעם זה לא שייך בשותפין שכל אחד נתן מעות או שצריך ליתן מעות שכל אחד צריך לעבוד תחצי וכפי חלקו וכשעובד הנכרי הוא עושה עבור הישראל והוי כשלוחו. וכן לא שייך זה בנותן לו שכר עבור עבודתו בהשדה, וגם לא שייך זה בקבלנות ממש דבכל אופן הוא שכיר של בעה"ב בין שהוא ליום בין שהוא להמלאכה וצריך לומר דמה שמותר בקבלנות משום שאינו מרויח כלום בזה דהרי היה

יום שיש לאסור, וטעם שלא מקפיד אם יבטלו איזה יום ודאי אינו טעם דהא הוא משום דיכול לכתוב לו ביום אחר ואין הישראל מרויח כדאיתא במג"א סימן רמ"ד סק"ד שלא שייך זה כאן, ובכלל הא אף שהמנהל בעצמו יש לו רשות לבטל איזה יום הרי ודאי הוא רק אחר שיראה שיעשה המלאכה שצריכה להעשות וכדכתב גם כתר"ה עצמו, וגם טעמים האחרים דחוקים, אבל למה שכתבתי מותר להגאונים שהוא כטעם המ"מ שנקט הש"ע אף בשכר קצוב לשנה מאחר שכל ההתעסקות הוא על הנכרי והישראל אינו אומר לו שום דעה איך להתעסק בהעסק כעובדא זו שהמנהלים עושין רק לפי דעתם כל זמן שהם מנהלים ואין צריכין לשמוע לו אם ירצה שיעשו באופן אחר, וגם אף אם יש לו רשות לצוות שיעשה הנכרי כמו שירצה נמי מותר כשמניח להנכרי שיעשה רק על דעתו דהא בנתן לנכרי מעות להתעסק בהם הרי בסתמא הוא יכול לצוות לו איך לעשות ומ"מ כיון שהעסק נעשה שרק הנכרי לבדו יתעסק בו לפי דעתו והישראל יקיים תנאי זה ולא יאמר כלום להנכרי מותר, מהטעם שהנכרי הוא הבעלים על המלאכה שזהו טעם היתר האריסות והקבלנות, שזה מותר.

אבל ודאי שצריך שלא יהיה ניכר שהוא לישראל דוהו הפירוש שמסיק הש"ע וכן אין העסק ניכר ממי הוא והוא לשון המ"מ, משום דאם ניכר שהוא של הישראל הרי איכא אסור דמראית עין שיאמרו שהישראל שהריוח מהעסק הוא שלו מחמת שנתן מעותיו הוא בעלים גם על המלאכה תיינו שאף שהנכרי הוא מתעסק הוא עושה על דעת הישראל בעל המעות שא"כ הוי הנכרי רק כפועל ועושה בשליחות הישראל שאסור, כי לפ"מ שכתבתי שמותר. אף שלוקחין שכירות קבועה לשנה ליכא המראית עין דאסור בקבלנות שהוא שמא יאמרו שהוא שכיר יום, אבל איכא מראית עין זה דיאמרו שהנכרי עושה לדעת הישראל בעל המעות והעסק שזה אסור אבל מצד חשש דמראית עין זה אם ידוע דדרך החברות הוא שהמנהלים עושים הנהלת העסק רק על דעת עצמן ואין צריכין לשמוע כלום אף למי שיש לו רוב המניות, הרי נמצא שאף אם ידעו שרוב המניות הוא של הישראל נמי ידעו שנמסר להם ממנו לנהל העסק רק על דעתם, שלכן אף שמסתבר שישמעו לו כשיאמר להם, הרי הוא כשמיעה לאיש אחר שנותן עצה טובה ולא כשמיעה לבעלים שזה אינו מגרע מבעלות המנהלים על המלאכה דהנהלת העסק, וגם לבד זה הא ניכר וידוע לכל מזה שבעצמו אינו מנתל שמאיוה טעם אינו רוצה להתערב באופן הנהלת העסק וסומך לגמרי על המנהלים שיעשו רק על דעתם דזה ג"כ מותר דהא בעובדא דרמב"ם והש"ע בשם הגאונים שהמעות הוא של הישראל ודאי הא ישמע לו הנכרי המתעסק ומ"מ מותר דכתבתי לעיל, וגם כל קבלנות

ואריסות כיון שעצם השדה הוא של הישראל הרי ודאי ישמע למה שיאמר לו בעה"ב משום שידעו שסומכים בקבלנות ואריסות על הנכרי שאף אם ישמע הוא רק כשמיעה לעצה טובה של אחר לגמרי, וגם שברובא לא יאמר כלל כיון שסמך עליו, לכן גם בכאן הוא כידוע לכל שמאחר שאינו מנהל שסומך לגמרי על המנהלים ולא יאמר להם כלום, ואף אם יאמר הוא רק כעצה בעלמא שאחרים מיעצים. ולכן גראה לע"ד שיש להתיר וגם שהוא היתר ברור בלא שום חשש כיון שכן הוא שיטת כל הגאונים ומסקנת הש"ע והנו"כ, ומה שהעיר כתר"ה שכיון שהישראל איש חרד וזהיר מאד יש לו לחוש לחשד עזר יותר מדינא שלכן מיעץ כתר"ה שיקנה פחות ממחצה שאז אף המקורבים וסוחרים גדולים שאפשר שיתודעו כמה סטאקס לא ידעו שיש לו דיעה לומר כשירצה הוא טוב לרווחא דמלתא.

ולהשתתף עם מחלל שבת בעסק שיהיה פתוח בשבת אף שאותו העסק הוא בערבון מוגבל (קארפארישן לימיטעד) ואין אתריות הפסד על חשותה, אלא על הממון המשותף, מכל מקום אין מקום להתיר שותפות זו מטעם זה.

אבל אם הוא צורך גדול יכול לעשות כדין שותפות עם עכו"ם.

והנני ידידו,

משה פיינשטיין

סימן נה

איך לעשות שטר מכירה בשביל היתר עבודה בשבת

מע"כ ידידי הרב הגאון מהר"ר גדליה פסלדער שליט"א שלי וברכה כל הימים.

הנה בדבר לעשות שטרי מכירה בשביל היתר עבודה בשבת אין דעתי נוחה מזה אף כשהייתי ביוראפ כי הערמה גדולה מזה וגם ברוב הפעמים הוא שלא כדין דהא עכ"פ נשכר משבת באופן שאין הנכרי שייך שיעשה אדעתא דנפשיה ועושה באמת רק אדעתא דבעה"ב להרווחה שלהם שזה באמת אסור, וכ"ש במדינתנו כאן ששמירת שבת בעה"ר אינו כראוי ויש הרבה פרוצים, ואם יתירו ב"ד מכירה לנכרי יתחלל השבת בפרהסיא שיתלו להקל כו"ע וישבו בחנויות להערים שישב שם רק להשגחה, ולכן בנדון הזה של היהודים, הנכון שיום השבת וימי היר"ט יהיו שייכים רק להנכרי והקנין יהיה בכסף כי קרקע נקנה לעכו"ם לכו"ע בכסף וכל הריוח שיהיה מיום השבת יהיה של

בעליל לדעת כי סבור היה הלק"ט שאין לדמות את המדובר בכאן לאת המדובר ברבריו שבסי' מ"ה ושכאן שאני ויותר חמור היות שהבת קול נעקר ונצטייר באויר ופורח ואין לו קשר עוד עם המשמיע. ומינה דה"ה ועוד מכש"כ דלא יוצאין עפ"י ע"י הטלפון שנוסף על הנ"ל מתקיימים בו גם שינויי וחילופי זרמים הגורמים להגברת הקול ולהפריחו למרחקים. כאשר דנתי במקומות בספרי שציינתי אליהם.

סימן כ

בענין שותפות עם מחללי שבת
תשובה לשאלה

ב"ה. ח"י אדר תשנ"ג.

השאלה דומה למה שנשאלתי מכבר. ותשובתי נדפסה בספרי שביתת הים שאול ואני מעתיקה בזה בתיקוני לשון.

השאלה היתה אודות ששה עשר חברים מ"אליצור" שגמרו קורס להכשרה ימית מציעים להצטרף לקואופרטיב ימי של "ההסתדרות", לאוקופרטיב זה שתי ספינות — ספינת משא וספינת טיולים, בשתי ספינות אלו עובדים כשמונים איש. ספינת הטיול תהיה על סהרת הכשרות. בספינת המשא יעבדו כמה פועלים לא יהודים, אעפ"כ ברור שבשתיהן יעבדו הפועלים היהודים גם בשבת בעבודות שונות, כארבע שעות ביום, בלילה כשש עשרה חברים אלו הדתיים לא יחייבו אותם לעבוד בשבת.

שש עשרה החברים הדתיים יקבלו שכר עבודה חדשי ואחוזי רווח ויחשבו כשותפים וחברים לקואופרטיב כיתר הפועלים, על כן השאלה היא אם מותר להם להצטרף לאוקופרטיב הזה, או לא.

תשובה

השאלה הזאת של השתתפות עם יהודים מחללי שבת אשר בודאי יחלל את השבת בעסק השותפי, מתחלקת ביסודה לשלשה ענפים, והמה: א) אם יש בזה איסור לפני עור, ב) אם יש בזה איסור של מסייע ידי עובדי עבירה. ג) בגדר של גנהה ממעשה שבת שעשו גם בשבילו וכידיעתו, ונבארם בע"ה אחת אל אחת.

בגדר איסור לפני עור

שאלת איסור לפני עור שיש בנידוננו, הוא, היות שבהשתתפותם נותנים יד למחללי שבת בממונם שישקיעו בהשתתפותם והרי זה דומה איפוא להא דאיתא במס' ע"ז ד' ו' ע"ב: מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבן נח, ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול. ויעוין שם בתוס' ד"ה מנין שכותבים שהוא הדין בכל שאר איסורין וכו' ולפי זה אסור להושיט למומרים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם וכו' ע"ש, וא"כ לכאורה ה"ה בכגון נידוננו דאיכא בהשתתפות איסור של לפני עור.

אולם לאחר העיון נלענ"ד דליכא בנידוננו איסור לפני עור מכמה טעמים וכדיבואר.

א) איסור לפני עור כפי המבואר במס' ע"ז שם, ובעוד מקומות, ליכא כי אם היכא שלא יוכל להשיג דבר-האיסור מבלעדיו, אבל כשהעברין יוכל להשיג דבר האיסור גם מבלעדיו אין בזה בכה"ג משום לפני עור, וכאן בנידוננו הרי הקואופרטיב ההסתדרותי יוכל להשיג שותפים אחרים גם בלעדי דתיים אלה.

ולא מיבעיא באם יכולים לתלות ששיגו גם שותפים גוים, ויש מציאות לכך, בכל כה"ג

ליכא אליכא דכו"ע לאו דלפני עור.

ואפילו בגוונא שאין לתלות שיוכלו להשיג שותפים גוים ויש לתלות רק שיוכלו להשיג ישראלים אחרים בלתי דתיים שירצו להשתתף אתם. שבכה"ג אמנם דעת המשנה למלך בפ"ד מה' מלוה ולוה ה"ב דבמה שיוכל להשיג האיסור על ידי יהודי אחר לא נפטר יהודי זה מעבירה על לפני עור היות דאז היהודי האחר יעבור על הפ"ע, ומצינו לכמה מהפוסקים שמסכימים ג"כ עם המל"מ.

אבל לעומת זה ישנם גם מגדולי הפוסקים החולקים על המל"מ וס"ל דאפילו באפשר לו להשיג הדבר אצל ישראלים אחרים ג"כ אינו עובר היהודי הזה הממציא ונותן לו כעת האיסור משום לפ"ע. ואציין ביחוד לדברי שו"ת כתב סופר חיו"ד סי' פ"ג שסובר גמי בכזאת ומרבה להשיב ולסתור דברי המל"מ. ויוצא שאפשר להסתמך ולומר שאין בהשתתפות הדתיים אתם משום עבירה על לאו דלפ"ע גם אם אין לתלות בשותפות גוים, כי הרי לדאבוננו ישיגו יהודים בלתי דתיים שיתרצו להשתתף אתם, ואף בהחילול.

ב) כפי שאני מבין מתוך השאלה יש כבר לקואופרטיב ההסתדרותי שתי הספינות ומחללים בהם כבר לדאבוננו את השבת. וא"כ יש בזה שלשה גורמי היתר. ראשית מתאר אני לעצמי שהוספת שש עשרה הדתיים על שמונים האיש לא

בעליל לדעת כי סבור היה הלק"ט שאין לדמות את המדובר בכאן לאת המדובר בדבריו שבט"ו מ"ה ושכאן שאני ויותר חמור היות שהבת קול נעקר ונצטייר באויר ופורח ואין לו קשר עוד עם המשמיע. ומינה דה"ה ועוד מכש"כ דלא יוצאין עפ"ז ע"י הטלפון שנוסף על הנ"ל מתקיימים בו גם שינויי וחילופי זרמים הגורמים להגברת הקול ולהפריחו למרחקים. כאשר דנתי במקומות בספרי שציינתי אליהם.

סימן כ *

בענין שותפות עם מחללי שבת תשובה לשאלה

ב"ה. ח"י אדר תשנ"ג.

השאלה דומה למה שנשאלתי מכבר. ותשובתי נדפסה בספרי שביתת הים שאול ואני מעתיקה בזה בתיקוני לשון.

השאלה היתה אודות ששה עשר חברים מ"אליצור" שגמרו קורס להכשרה ימית מציעים להצטרף לקואופרטיב ימי של "ההסתדרות", לאוקופרטיב זה שתי ספינות — ספינת משא וספינת טיולים, כשתי ספינות אלו עובדים כשמונים איש. ספינת הטיול תהיה על טהרת ^{אצות יהודים} ~~ההסתדרות~~. בספינת המשא יעבדו כמה פועלים לא יהודים, אעפ"כ ברור שנשתיהן יעבדו הפועלים היהודים גם בשבת בעבודות שונות, כארבע שעות ביום, ברור שש עשרה חברים אלו הדתיים לא יחייבו אותם לעבוד בשבת.

שש עשרה החברים הדתיים יקבלו שכר עבודה חדשי ואחוזי רווח ויחשבו כשותפים וחברים לקואופרטיב ביתר הפועלים, על כן השאלה היא אם מותר להם להצטרף לאוקופרטיב הזה, או לא.

תשובה

השאלה הזאת של השתתפות עם יהודים מחללי שבת אשר בודאי יחלל את השבת בעסק השותפי, מתחלקת ביסודה לשלשה ענפים, והמה: א) אם יש בזה איסור לפני עור, ב) אם יש בזה איסור של מסייע ידי עוברי עבירה. ג) בגדר של גהנה ממעשה שבת שעשו גם בשבילו ובידיעתו, ונבארם בע"ה אחת אל אחת.

בגדר איסור לפני עור

שאלת איסור לפני עור שיש בנידוננו, הוא, היות שבהשתתפותם נותנים יד למחללי שבת בממונם שישקיעו בהשתתפותם והרי זה דומה איפוא להא דאיתא במס' ע"ז ד' ו' ע"ב: מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבן נח, ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול. ויעוין שם בתוס' ד"ה מנין שכותבים שהוא הדין בכל שאר איסורין וכו' ולפי זה אסור להושיט למומרים דבר איסור אע"פ שהוא שלהם וכו' ע"ש, וא"כ לכאורה ה"ה בכגון נידוננו דאיכא בהשתתפות איסור של לפני עור.

אולם לאחר העיון נלענ"ד דליכא בנידוננו איסור לפני עור מכמה טעמים וכדיבאר.

א) איסור לפני עור כפי המבואר במס' ע"ז שם, ובעוד מקומות, ליכא כי אם היכא שלא יוכל להשיג דבר האיסור מבלעדיו, אבל כשהעברין יוכל להשיג דבר האיסור גם מבלעדיו אין בזה בכה"ג משום לפני עור, וכאן בנידוננו הרי הקואופרטיב ההסתדרותי יוכל להשיג שותפים אחרים גם בלעדי דתיים אלה.

ולא מיבעיא באם יכולים לתלות ששיגו גם שותפים גוים, ויש מציאות לכך, ככל כה"ג

ליכא אליבא דכו"ע לאו דלפני עור.

ואפילו בגוונא שאין לתלות שיוכלו להשיג שותפים גוים ויש לתלות רק שיוכלו להשיג ישראלים אחרים בלתי דתיים שירצו להשתתף אתם. שבכה"ג אמנם דעת המשנה למלך בפ"ד מה' מלוה ולוה ה"ב דבמה שיוכל להשיג האיסור על ידי יהודי אחר לא נפטר יהודי זה מעבירה על לפני עור היות דאז היהודי האחר יעבור על לפ"ע, ומצינו לכמה מהפוסקים שמטכיים ג"כ עם המל"מ.

אבל לעומת זה ישנם גם מגדולי הפוסקים החולקים על המל"מ וס"ל דאפילו באפשר לו להשיג הדבר אצל ישראלים אחרים ג"כ אינו עובר היהודי הזה הממציא ונותן לו כעת האיסור משום לפ"ע. ואציין ביחוד לדברי שור"ת כתב סופר חיד"ו סי' פ"ג שסובר נמי בכזאת ומרבה להשיב ולסתור דברי המל"מ. ויוצא שאפשר להסתמך ולומר שאין בהשתתפות הדתיים אתם משום עבירה על לאו דלפ"ע גם אם אין לתלות בשותפות גוים, כי הרי לדאבונו ישיגו יהודים בלתי דתיים שיתרצו להשתתף אתם, ואף בהחלול.

ב) כפי שאני מבין מתוך השאלה יש כבר לקואופרטיב ההסתדרותי שתי הספינות ומחללים בהם כבר לדאבונו את השבת. וא"כ יש בזה שלשה גורמי היתר. ראשית מתאר אני לעצמי שהוספת שש עשרה הדתיים על שמונים האיש לא

יתוסף בכך כמעט יותר עבודה בשבתות למחללה, ואם כך הדבר הרי אין בזה בכלל משום לפ"ע, ושנית אף אם ספק הדבר אם יתוסף בכך או לא, ג"כ ליכא בכה"ג הלאו דלפני עור, והלאו דלפ"ע ישנו רק אם יגרום בודאות לעבירה אבל כל היכא דאיכא למיתלי שאולי לא יגרום לעבירה אינו עובר בכה"ג על לפ"ע, כמתבאר מפשטות דברי המשנה בשביעית פ"ה מ"ו המדברת במוכר לחשוד וביסוד האיסור של לפ"ע (עי' רמב"ם שם בפיה"מ) ואומרת "זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאיסור ולהיתר מותרת וכן נפסק ברמב"ם (פ"ה משמיטה ויובל ה"ב) "שלמלאכה שאפשר שתהיה אסורה ותהיה מותרת מותר למוכרו לחשוד". ואין שום סברא כלל לומר שהמשנה מדברת רק על שביעית בזה"ל דרבנן, דאילו כן לא לישתמיט שלא יזכר מזה כלל במשנה ובגמ' בבבלי או ירושלמית, ובפרט ברמב"ם ובפוסקים שיבארו כן בהדיא שכל דיני המשנה נאמרו רק בשביעית בזה"ל, ועוד הרי יש בזה פלוגתא בין רבי ורבנן ולרבנן אפי' שביעית בזה"ל דאורייתא, עיין רש"י מו"ק ד' ב' ע"ב וואכמ"ל, ואיך לא נזכר שלרבנן ליכא הדינים האלו, וגם הרי יש שסוברים שליכא בכלל איסורא דלפ"ע באיסור דרבנן עיין רמב"ן סופ"ק דמו"ק וברא"ש, ואכ"מ, ואיך אפשר לומר שהמשנה מדברת על שביעית בזה"ל דרבנן, אלא ודאי כנ"ל שאפילו בשביעית דאורייתא אמרינן הכלל הנ"ל דכל היכא דאיכא למיתלא לאיסור ולהיתר מותר, עיין שם גם במשנה ח' ובירושלמי, ומהמשנה ט' שם דאיתא: משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה כברה ורחיים ותנור, ומפרש בירושלמי שאני אומר נפה לספור בו מעות, כברה לכבור בו חול וכו', משמע עוד ביותר שאפילו בליכא מחצה על מחצה ואפשר לתלות באיסור יותר מלהיתר, בכ"ז תלינן בהיתר, שהרי סתם נפה הוא לקמח וסתם כברה לתבואה ובכ"ז תלינן להיתר, עיין בר"ש שם ובתוס' גיטין ד' ס"א ע"א ד"ה משאלת, שמבארים שאין זה תלייה גמורה ומשונה הוצרכנו בזה גם לטעם של מפני דרכי שלום, וא"כ אפילו שאר הראשונים שמבארים שהוצרכנו לטעם של מפני דרכי שלום משום דכיון דלית ליה הנאה מיניה אי לאו משום דרכי שלום אע"ג דהר"ל למיתלי לא הוה ליה לעיולי נפשיה בספיא, עיין רמב"ן ע"ז ד' ט"ו ובחידושי הרשב"א בגיטין שם, ע"כ גם הם מודים שאין זה תלייה גמורה שיהא נחשב כמחצה על מחצה להיתר כלאיסור, שהרי לא יפלגו במציאות, ובכל זאת סברי דהיינו תולין משום זה לבד אילו היה לו הנאה מיניה, וא"כ הרי ראייה מזה דבאית ליה הנאה מיניה תלינן

להיתר בכל דהו, גם מדברי רב אשי בע"ז (ד' ט"ו ע"ב). שאומר בלשון "כל היכא דאיכא למיתלי תלינן ואע"ג דמצווה משמע דתלינן אפילו בכל דהו, וזהו לשון "כל", וכן ראיתי בתבואות שור (סי' ט"ז ס"ק כ"ג). שמוכיה ג"כ מהגמ' הנ"ל שאין אזהרה של לפ"ע כ"א באיכא מכשול ודאי ע"ש, וע' בחידושי מהר"ם מלובלין בסנהדרין ד' ס"ג ע"ב ד"ה אסור ע"ז.

וכמו"כ מבאר בחידושי הריטב"א שם בע"ז, דזה שב"ה מתירין בשביעית מפני שיוכל לשוחטה אע"ג דאיכא איסור של לפ"ע, דהוא מפני דליכא לאו דל"ע מה"ת אלא כשנותנו למי שיעשה בו עבירה ודאי, ורבנן אסרו סתמא היכא שיש רגלים לדבר לחוש שיעבור זה עבירה ועשו סתמא כפירוש, ולכן כל היכא דאיכא למיתלי לקולא דלאו לעבירה בעי ליה אוקמיה רבנן אדינא והיתירוהו עיי"ש. וכן ראיתי במשנה ראשונה בשביעית שם שכותב להסביר שלכן דבר שמלאכתו לאיסור ולהיתר מותר אע"ג שלפ"ע דאורייתא, משום שנתנת מכשול לא מקרי אלא כשמכשול ידוע בשעה זו שזה נותן לו, אבל בספק אם יעשו בו מכשול אין זה נותן מכשול והלוקח הוא מכשיל את עצמו. ומה שכותב שם המשנה הראשונה להקשות על זה מהגמ' בע"ז ד' י"ד ע"א גבי אין מוכרין לבינה לעכור, דאמרינן שמוכרין להם חבילה, ופרכינן וליחוש דילמא מזבין לאחיינא למיקטרי, ומשנינן אלפני מקפדינן אלפני דלפני לא מקפדינן, ומשמע דאי לאו האי טעמא הוי אסור אע"ג דליכא מכשול ודאי בשעת המכירה ע"ש, נפלע"ד דאי משום הא אין סתירה לחילוק הנ"ל, ד"ל דשם בע"ז שאני שיש ידיים מוכיחות שימכרם לע"ז מכיון שמיירי בלכונה וכה שמויחד לע"ז (עיין רמב"ם פ"ט מה' עכו"ם ה"ז וי"ד סי' קנ"א סעי' א') ונקרא חששא למכשול ודאי, ולכן צריכנן לתירוצא של לפני דלפני לא קפדינן, ובשהדבר מסופק אי לאיליל שייך אחר אחר אולינן באמת בכה"ג לקולא. וכמו"ש הס"ז ביו"ד סי' קנ"א שם.

יצא לנו מכל זה דכל שהדבר ספק אם יגרום בפעולתו למכשול ודאי מצידו בפעולתו זאת, ואיכא מקום למיתלי שלא יגרום, אינו עובר בכה"ג על לפ"ע, וה"נ בנידוננו וכו"ל.

ג) ושלישית אף לו אם ברור הדבר שיתוסף עם הוספת שש עשרה הדתיים יותר עבודה והמחללים יחללו מתוך כך יותר את השבת, ג"כ מצינו בזה שיטת הריטב"א בע"ז ד' ו' ובב"מ בשט"מ ד' ה' דס"ל שנמרה באיסור אינו עובר על לפני עור, ועיין בשו"ת מחנה חיים ח"א סי' מ"ה שמאריך לבסס זה ומסיים שלא מצא מבואר שיטה אחת

החולקת על הריטב"א ותסבור דיהי' בהוספת איסור לאו דלפני עור ע"ש, וה"נ בנדו"ד שלכל היותר אין בהצטרפותם לקאופרטיב כי אם הוספת איסור, ואין בזה משום לפ"ע.

ב. מסייע ידי עוברי עבירה

כל הנ"ל שייך בנוגע לאיסור לפני עור דאורייתא, אבל לא יועיל לנו בנוגע לאיסור מסייע ידי עוברי עבירה דרבנן שיש בזה בהשתתפותם עם שכאלה שבדאי יחללו את השבת ברכוש ובריוח השותפי, כי לא שייך בזה יסוד ההיתר שיכולים לעבור על האיסור בלעדיהם כי איסור מסייע ידי עוברי עבירה הרי הוא כשאינם נתרי עברי דנהרי אף שהעברין בעצמו יכול לעבור על האיסור גם בלעדי המסייע, עיין בתוס' שבת ד' ג' ע"א ד"ה כבא דרישא. וברא"ש סימן א', ובר"ן בע"ז שם, וכן לא שייך יסוד ההיתר שיש בזה רק הוספת איסור, כי איסור מסייע ישנו אף בהוספת איסור בלבד, כמבואר בריטב"א בע"ז ובשט"מ ב"מ שם.

אולם בכואנו אל העיון בגדר איסור מסייע יש לנו בזה כמה יסודי היתר אחרים באופן שיצא שבנידוננו אין בזה משום משום מסייע ידי עוברי עבירה. והם:

(א) **דעת המרדכי** בע"ז שם בדללא קאי בתרי עברי דנהרא שרי לגמרי ואין בזה איסור של מסייע ידי עוברי עבירה. שבעיקר הדין אנו מוצאים ברמ"א שמסכים לדיעה זאת, שכן פוסק ביו"ד סי' קנ"א סעי' א' וז"ל: י"א הא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתה היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר מותר למכור להם כל דבר, ויש מחמירין, ונהגו להקל כסברא הראשונה וכל בעל נפש יחמיר לעצמו. הרי לנו שבעיקר הדין והמנהג מסכים הרמ"א להקל, ורק כותב דכל בעל נפש יחמיר לעצמו. אמנם יש מקום לבעל דין לחלוק ולומר שזה שכותב הרמ"א שנהגו להקל כסברא הראשונה הוא מטעם אחר, והיינו מטעם דמקילין בזה"ז להשתתף עמהם שכוונתם לעושה שמים וארץ, וכמו"ש הש"ך בסק"ו, אבל מזה בעצמו שדעת המתירין כותב הרמ"א בלשון י"א, ודעת האוסרים כותב רק בלשון ויש מחמירין משמע שסובר לעיקר כדעת המתירין, ושוב ראיתי בתשובת חת יאיר (סי' קפ"ה) שכותב ג"כ כדברי דמלשון רמ"א במ"ש ויש מחמירין ולא כתב ויש אוסרין מכלל שדעתו נוסה עם המתירין וזה כלל בדינו ע"ש.

(ב) **דעת הש"ך** ביו"ד שם סק"ו דנענו"ם וישראל מומר אינו חייב להפרישו, ודברי הדגול מרבנה שם שמסביר דאף בישראל אין מצווין להפרישו כי אם כשעובר בשוגג ויש ביד איש אחר להפרישו חייב להפרישו אבל בישראל דרוצה לעבור במייד על איזה עבירה אפילו אינו מומר גמור אין ישראל אחר מצווה להפרישו לדעת הש"ך ומומר דנקט הש"ך הוא משום דהפוסקים במומר דברו ומומר מסתמא מזיד הוא ועוד דכל עובר עבירה במזיד יקרא מומר לאותו דבר ע"ש, ואף שהרבו להשיב על הש"ך, אבל הרבו גם הרבו גדולי הפוסקים לצרף בכל זאת דעת הש"ך והדג"מ הנ"ל כסניף להיתרא, ואף החות יאיר בעצמו בתשובתו שם בס' קפ"ה שכותב לשדות תיוהא בדברי הש"ך, בכל זאת בסידור סעיפי היתריו שם בנידונו מזכיר בסעי' הראשון דעת הש"ך הנ"ל. והדברים ארוכים.

ביסוד סברא זאת של הדגול מרבנה כשאין ביד אחר להפרישו, ראיתי גם בטורי אבן על חגיגה באבני מילואים לד' י"ג שמזכיר לומר סברא זאת דבלא קאי בתרי עברי דנהרא ואי אפשר להפרישו הואיל ועבירה מזומן לפניו לעשותה באין מוחה ומעכב על ידו אפי' איסור דרבנן ליכא דכיון דאם לא יתן לו זה יקח בעצמו כי גותן לו מאי הוה ע"ש, ועיין גם ביסוד סברא זאת כשאין אנו יכולים למחות ביד עושי רשעה אין איסור מסייע בקירוב הנאתו לו, במחנה חיים שם סוף סימן מ"ה ע"ש.

והרי בנידוננו בעלי הקאופרטיב ההסתדרותי המה לדאבונינו עבריינים לחלל שבת במזיד ואין בידנו למחות בידם ולהפרישם.

(ג) **דעת הכתב סופר** בחיו"ד (סימן פ"ג) שכותב לחלק דאיסור מסייע הוא כשמסייע בשעת עבירה, אבל בנותן איסור שלו למומר הגם שידוע שיאכל ^{לפני השבת} ~~לפני השבת~~ נתינה עדיין ליכא כאן שום אתחלתא דאיסור ואינו מסייע לו כלום בשעה שעושה האיסור ליכא בזה משום מסייע, ורק בנותן לו דבר תועלת שאי אפשר לעבור על האיסור בלי הדבר הזה אסור אפילו שלא בשעת מעשה ע"ש. ובעקבותיו הולכים עוד כמה מגדולי האחרונים, עיין בשו"ת משיב דבר בח"ב (סימנים ל"א ל"ב) בדבר מכירת טריפה לישראל פושע, ובדבר זיווג אשה לאיש אשר ידועים המה לעוברי עבירה ויעברו על איסור גדה, שדן שם בכלל זה עיי"ש, ועיין גם בשו"ח מהרש"ם ח"ב (סימן צ"ג) שסובר ג"כ כן למעשה להתיר משום מסייע היכא דליכא איסור בשעת מעשה, וכן בס' קפ"ד שמביא שכדברי הכתב סופר הנ"ל דבאינו עושה האיסור מיד שרי, העלה גם בשו"ת בנין ציון (סימן ט"ו), וכותב שם לחזק יסוד

היתר זה, והעלה עפ"י בנידונו להתיר להשכיר ביתו ליהודי ספר שמגלה ביום ש"ק בפרהסיא ואינו עובר בזה משום מסייע ידי עובדי עבירה כשהעבריינין ישיג לשכור גם במקום אחר עיי"ש, וזה דלא כמו שהעלה בספר ערוגת הבושם מחוסס האו"ח (סימן נ"ב), גם עיקר יסוד איסורו של הערוגת הבושם שם הוא משום הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע עיי"ש ויש להאריך, ועיין בספר פרי השדה ח"ג (סימן צ"ג) שהשיב ג"כ להתיר השכרת בית למחלל שבת באפשר לו להשיג גם במקום אחר, ורק כמובן אם יכול למחות מחויב למחות עיי"ש. והרי בנידונו אין סיוע בשעת עבירה. ^{אבות התורה} כהובן.

ד) עפ"י דברי המהרש"ם בנדונו שם בס"י קפ"ד שכותב לומר דבכל גוונא דאיכא משום מסייע היינו דוקא אם בגוף הדבר שנותן לחבירו יעשה בו האיסור אבל הכא הרי לא יעשה האיסור אלא באויר שבתוך הבית ע"ש, ולפי"ז יש לדון להיתר מצד סברא זאת גם בנידון שאלתנו, אם באופן שעבודת הפועלים היהודים המחללים אינה בגוף דבר ההשתתפות.

ה) גם אם יש רק ספק בדבר דאולי לא יעבדו בגוף דבר ההשתתפות אלא רק בדבר שמחוץ לדבר ההשתתפות, ומכש"כ אם יש ספק דאולי לא יתווסף בכלל בעבודת איסור עם הוספת השותפות, ג"כ אין כבר בזה משום מסייע, וכמו שמבאר בטוב טעם במחנה חיים שם בסימן מ"ה, שאיסור מסייע ידי עובדי עבירה הוא דוקא על ודאי אם בבטח הוא יעשה עבירה, אבל אם יש ספק אם צריך לעבירה או אם יש לו חפץ כזה ויוכל להתחיל לעשות עבירה משלו רק יש לחוש שאנו מוסיפים לו ליכא משום מסייע ע"ש.

ועיין שם במהרש"ם שמצדד להתיר משום מסייע גם מטעם תלייה דחיישינן שמא ימות ושמא יעשה תשובה עיי"ש.

בצירוף כל הנ"ל נלענ"ד ברור דליכא בנידונו משום איסור מסייע ידי עובדי עבירה.

ג. נהנה ממעשה שבת שעשו גם בשבילו ובידיעתו

מכל מה שביארנו עד כה יצאנו בנידונו מידי איסור לפני עור ומידי איסור מסייע ידי עובדי עבירה, ומותר להם עצם ההצטרפות לקואופרטיב הזה.

אבל עוד עלינו לברר אם מותר לשותפים הדתיים לקבל שכרם ואחוזי רווחם משותפות הזאת שרווחי שבת בתוכם ולא יהיו נקראים כנהנים

ממעשה שבת ממה שיהודים אחרים עבדו בשבת גם בשבילם ובידיעתם.

ואחרי העיון נלענ"ד דאם לא יגיע לדתיים הנאה מגוף המלאכות שיעשו ההסתדרותיים באותו שבת אין במה שיקבלו אח"כ שכר ורווח מהשותפות הכללית משום נהנה ממעשה שבת, וכמה טעמים בדבר, ראשית מי יאמר בכלל שיגיע במיוחד מאותם עבודות אחוזי רווח ברווח השותפי, הרי ישנם הרבה עבודות שהן כלשעצמם אינם מכניסים הריווחים, וזה עפ"י רוב בעבודות הפנימיות, שחושבני שאלה המה המלאכות שעובדים המחללים גם בשבת לכמה שעות, ושנית אפילו אם ברור שיגיע מזה בריווח השותפי ג"כ אין בקבלת רווח זה משום נהנה ממעשה שבת מכמה טעמים והם.

א) הלכה פסוקה ומקובלת היא באו"ח (סי' שי"ח סעי' א') דהמבשל בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות במזיד אסור רק לו לעולם אבל לאחרים מותר למוצאי שבת מיד. והיינו אפילו למי שנתבשל או נעשית המלאכה בשבילו, וכמו שכותב בפשיטות המשנה ברורה בסק"ה.

אלא שבכנוני נידונו יש לעיין אם שייך היתר זה, דהא הרי המה מומרים לחלל שבתות, וא"כ נהי דשייך בכאן טעם ההיתר שמוכיר המ"כ דליכא למיחש דעי"ז שנתיר למו"ש מיד יבא פעם אחרת לומר לישראל בהדיא שיעשה המלאכה, אבל לא שייך בכאן טעם ההיתר האחר שמוזכר במג"א ובמ"ב שם שהישראל לא ישמע לו, דהרי לדאבוננו המה חוטאים בנידונו גם בשביל עצמם ולא שייך אין אדם חוטא ולא לו, וכבר עמד בזה דבישראל מומר שאני הפרי מגדים בס"י רע"ו במשכנות סק"א ובס"י שכ"ה בא"א ס"ק כ"ב עיי"ש.

ואולי יש לחלק ולומר דבנידונו היא הנותנת מכיון שהעבריינים עושים מלאכתם בשבת העיקר בשביל הגאת עצמם ולרווחתם ויודעים המה שהדתיים אין בהחלט רצונם בכך ואילו היה כח בידם לעכב היו מעכבים, לכן לא דמי זה לנידונו של דפרמ"ג בישראל מומר, דשם המדובר כשהמומר ביטל לשם הישראל האחר שיאכל זה, אף שאולי כוונתו שהוא ירויח מזה, אבל משא"כ בנידונו שעושים המלאכה לשם עצמם בלבד ואין פה במלאכתם שום כוונה של הגעת הנאה ממלאכתם זאת לאחרים בשום צד, ורק ממילא יוצא אח"כ מזה גם אחוז טובת הנאה לאחרים בהכנס הריוח בחלק השותפי הכללי, לכן י"ל שהו"ל דינם כעושים רק בשבילם שלא נאסר בהנאה לאחרים.

ב) אפילו לעושה האיסור בעצמו לא נאסר אלא ליהנות מגוף המלאכה, כגון מגוף מה

שבִּישׁל או שחט או נטע בשבת וכדומה, אבל מדמי
הרייז של המלאכה מותר להינות אפילו
עושה האיטור בעצמו וכמו שכותב המשנה ברורה שם
בסק"ד בסתמא ובפשיטות: שמ"מ מותר לו ליהנות
מדמיה של המלאכה. ומכש"כ שמותר בכה"ג לאלו
שעשו גם בשבילם מבלי שירצו בכך כנגידוננו.

ואעפ"י שראיתי בספר כף החיים את ה' שהגם שכותב ג"כ דמותו לו ליהנות מדמיה של אותה מלאכה, מ"מ מוסיף וכותב דמיו מה שמותר ליהנות מדמי אותה מלאכה נראה דהיינו שיוכל למוכרה רק בכדי מה שהיה שווה אותו דבר קודם שיעשה בו מלאכה כדי שלא יהנה ממלאכת שבת דא"כ מאי אהני קנסא דרבנן ע"ש.

מכל מקום סתמיות פסקו של המשנה ברורה משמע שסובר להתיר הנאת דמיה של המלאכה אף מהוספת השבח שנשכח בשבת, וכנראה שסובר שקנס חכמים היה רק על הנאה מעצם גוף המלאכה, והגם שעדיין יש עוד מקום להסתפק שאולי כוונת המשנה ברורה הוא דווקא בגוונא שהעברין רצה בהנאה מגוף המלאכה ובזה חל הקנס רק על הנאה מגוף המלאכה ולא מדמיה, אבל משא"כ שכוונת העברית מתחילה היתה על הנאת הדמים בזה י"ל שחל קנס איסור ההנאה גם על הדמים, אבל מ"מ ממה שלא חילק בכך המשנה ברורה משמע בפשטות שסובר שאף בכה"ג מותר הדמים, דקנס חכמים היתה רק על הנאה מגוף המלאכה ולא מדמיה, ואולי משום שכוונת קנסם היתה רק על מלאכת שבת הנעשית ליהנות ממנה בו ביום, והיינו מגופה של המלאכה, כי זה מצוי יותר שיעברו לעשות מלאכה למטרת הנאה בו ביום ממה שיעברו ככדי הרווחת דמים ממנה אח"כ בימות החול, ולכן קנסו רק על בכזה שהמלאכה באה ככדי ליהנות מגופה, אבל לא על רמיה.

אמנם ראיתי בשו"ת כתב סופר חאו"ח (סי' ג') בשאלתו ע"ד פונדק המבשל בשבת, שהשיב לאסור לקנות ממנו התבשיל אפי' לאחרים שלא נתבשל בשבילם מפני שהאסוף מעשה תחילת מחשבתו של הפונדק היה למכור לאחרים לכן אסור לקנות ממנו משום לפ"ע דקי"ל גם באיסור דרבנן איכא לפ"ע ע"ש.

אבל בנידוננו שאני וכמו שכבר ביארנו דאין לפע
ואף לא מסייע, וגם שאני לגמרי נידוננו
מנידוננו של הכתב סופר, דשם אף שלא נתבשל
בשבילם, אבל הם רוצים במאכלים מבושלים טריים
ורק אינם מצוים לו לבשל בפירוש, אבל מאס"כ
בנידוננו שהמלאכות נעשות שלא לדעתם ורצונם
של הדתיים והמחללים עושים המלאכות בעיקר רק

לשובת עצמם מבלי שיצטרכו לזה האחרים.
לכן בצירוף כל הטעמים יחד, דהיינו ראשית,
 ישראל העושה מלאכה מותר אפילו למי
 שנעשית המלאכה בשבילו, בצירוף שבכאן נעשית
 בעיקר אך ורק לשובת עצמם, ושנית שאין בכאן
 הנאה מגוף המלאכה אלא מדמיה, ושלישית דמי
 יאמר שיגיע בכלל ריוח בשותפות מהמלאכות
 הנעשות בשבת ואם לא שיכול הדבר להתברר
 בוודאות. אבל גם אז ישארו שאר הטעמים הקודמים]
 מכל הלין יש צד לדון להתיר קבלת השכר ואחוזי
 הריוחים מהשותפות הקאופרטיבית הכללית הזאת,
 ועל צד היותר טוב יכולים הדתיים לנכות אחוזי
 הריוח המגיע לפי הערך ממלאכות השבת ולא
 לקבלם ועיין עוד להלן כזה בעיה).

(ג) ואִסִּיתָ לָהֶם מֶלֶךְ שְׂרָאִיתִי כַסְפֶּר מַחֲזֵה אֲבָרֵהֶם
לְהַגְאִיד מִבְּרָדֵי זֶל (סִימֵן מ"ח)
שְׂכֻתָּה בַּהֲסֻבֶּרֶת דְּבָרֵי הַפְּרָמִ"ג הַגִּל כִּטְעָם הָא',
וּבְמוֹמֵר מִכִּיּוֹן שֶׁלֹּא שִׁיךְ הַסְּבָרָא שֶׁל אִין אָדָם חוּסָא
וְלֹא לוֹ אֲסוּר לְמִי שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּשִׁבְלֵי לְמוֹ"שׁ בְּכַדִּי
שִׁיעֶשָׁה כְּמוֹ בַּעֲכוּ"ם וְלֹא כִּי־שְׂרָאֵל שְׁמוּתָר לְמוֹ"שׁ
מִיָּד, אֲבָל אִינוּ אֲסוּר לְמִי שֶׁנֶּאֱפָה אוֹ נִתְבַּשֵּׁל בְּשִׁבְלֵי
בִּיטוּר מְכַדִּי שִׁיעֶשׂוּ, וְרַק בְּצוּה לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת
בְּשִׁבְלֵי אֲסוּר לְהַמְצוּה עוֹלָמִית, עִ"שׁ מ"ש בְּדִבְרֵינוּ
לְדוֹן בְּדִבְרֵי הַכְּתָב טוֹפֵר הַגִּל. וּמֵבִיא גַם דְּבָרֵי הַשֵּׁךְ
בִּירֵד ס' קנ"א הַגִּל בְּפָרֶק ב' נִימוּק ב' דְּבְמוֹמֵר לֹא
שִׁיךְ מִסִּיעִי, עִי"ש בַּהֲסֻבֶּרֶת דְּבָרֵינוּ בֹּזֵה, וְאִ"כ
בְּנִידוּנֵנוּ נֹסֵף עַל כָּל הַגִּל שְׁבִיאָרְנוּ מוֹתֵר בְּכָלֵל
לְפִי' לֹאחֵר בְּכַדִּי שִׁיעֶשׂוּ, דְּבְנִידוּנֵנוּ הָרִי לֹא דְמִי
כָּלֵל לְקוֹנִים הַתְּמִידִיִּים שֶׁל הָאוּפָה שְׂכֻתָּה שֶׁם
הַמַּחֲזֵה אֲבָרֵהֶם דְּדִינָם כֵּאלִיל מְצוּיִם לוֹ לֵאפוֹת
בְּשֶׁבֶת, דְּבְנִידוּנֵנוּ הָרִי אִם בְּקוֹלָם שֶׁל הַדְּתִיִּים
יִשְׁמָעוֹן הָרִי אֲדַרְבָּה מְצוּיִם עֲלֵיהֶם בַּמִּפְגֵּעַ לֹא
לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאכּוֹת כִּי אִם לְסַדֵּר הַכֵּל בְּדֶרֶךְ הַמּוֹתֵר.

ד. שותפות עם מחללי שבת בספרי
התשובות

אחרי כל בירורנו הנ"ל בנוגע לשלשת ענפי האיסור שהיה מקום לחוש בנידוננו, אביא בזה שלשה כוכבי לכת מספרי רבותינו הפוסקים האחרונים שמצאתי כעת הדנים בפירוש מדין שותפות עם מחללי שבת ומצדדים בנידוניהם להתיר, ומדברי כולם אנו למדים פרטים נוספים לגידוננו. והם:

(א) בשו"ת בית היוצר להגאון ר' יואל צבי ראטה ז"ל מחוסטת האו"ת סימן ז' נשאל באחד

ששכר דאמפף ועג מאשין ובתוכו רחיים ג"כ והשתתף עם שותף אשר הוא פוקר ומחלל שבת בפרהסיא והפירמא הולך על שניהם, וכאשר הוכרח להשתתף עמו התנה עמו בראשונה לשמור שבת כהלכתו אבל לאחר שנתקשרו בכתב שותפות עשה הפוקר בחזקת היד מלאכתו בשבת ואין ביכלתו לעכבו אם יש בזה צד היתר. והשיב להתיר באופן זה שיבטלו השותפות עם שותפו הג"ל ואח"כ יחזרו להשתתף ויתנו בתחילה שחצי יום ד' וה' והו' ושבת יהי' להפוקר וכל א' בחלקו יעסק בעסק לשלם להפועלים כאשר זה מכאן בס' רמ"ה בסעי' א' דעם שיתוף הנכרי מותר לעשות כן אליבא דכ"ע, וממילא כמו כן כאן בג"ד שהוא שותף עם המומר לחלל שבת מותר לו לעשות כן ולא מקרי שהוא מסייע ידי עוברי עבירה כיון דבלא"ה הוא ג"כ מחלל שבת בפרהסיא וגם מה"ט ג"כ ליכא משום לפ"ע וכו' וא"כ אין שום חילוק כיון דמומר לחלל שבתות בפרהסיא הוא כנכרי לכל דבר. וממילא גם למראית עין אין לחוש בזה כיון שהוא ידוע לכל מה שיש חילול שבת בזה העסק הוא הכל מצד המומר הזה ולא מצד הישראל כשר וכל א' יקח חלקו בהריוח מן הימים שנחלקו לחלקו ואם אח"כ בשעת חלוקה יתרצו לחלק בשוה מן כל העסק ג"כ מותר במבואר שם בסעי' ב' אך מ"מ טוב מזה שיקח כל א' חלקו מן הימים שנחלקו לחלקו כנ"ל, עיי"ש בבית היוצר.

והוצרך הבית היוצר לכל זה של חילוק הימים כדי שלא יצא שנהגה ממלאכת איסור וכנ"ל. כדיעו"ש ולפי דברינו הג"ל יש לדון שלא נאסר בכגון נידוננו משום נהגה ממלאכת איסור וכנ"ל. עכ"פ נלמד מדברי הבית היוצר שדעתו להתיר שותפות עם מומר לחלל שבת בפרהסיא ואין בזה לא משום לפ"ע ולא משום מסייע כיון שבלא"ה הוא ג"כ מחלל שבת בפרהסיא ואולי כוונתו במ"ש וכו' לדברי הש"ך כיו"ד סי' קנ"א שהבאנו, ורק יתנה מתחילה על חילוק הימים ואזי אף שעדיפי שבשעת חלוקת הרייחים יחלקו ג"כ באופן התנאי אבל גם אם יתרצו אח"כ בשעת חלוקה לחלק בשוה מן כל העסק ג"כ מותר.

ואוסיף לזה דברי המג"א (בסי' רמ"ה סק"ב) ומשנה ברורה סק"ו בשם רלב"ה דאם לא נודע אח"כ ריוח של כל אחד ואחד על יומו כגון בחנות ראשין לכתחילה לחלוק בשוה.

כמו כן נלמד מדברי הבית היוצר שאין לחוש בכה"ג גם משום מראית עין כיון שידוע לכל שכל מה שיש בזה חילול שבת הוא מצד המומרים לחלל שבתות ולא מצד הכשרים.

ב) בשו"ת נטע שורק האו"ח (סי' י"ט) בנידונו על דבר שותפות עם מומר לחלל שבתות בפרהסיא מכאן ג"כ שליכא בזה משום מסייע ידי עוברי עבירה מכיון שאינו מסייעו בעבירה עצמה ועיי"ש מה שדן גם בדברי הש"ך ואכ"מ, וכן מה שדן שם לענין נהגה מהגעת ריוח אינו שייך לנידונו דשם מקום דיונו מפני שהפועלים עושים עושים מלאכתם לעברייני עפ"י מה שציום הוא כן עיי"ש, וכן אינו חושש משום מראית עין, וכל מה שחושש שם הוא משום לזות שפתים שכשיודע שהוא שותפו יחשבוהו שמרצונו נעשה כל אלה עיי"ש, ויש לומר שבכגון נידוננו שרבים המה הדתיים שישתתפו במגמה להשפיע בכל מה שאפשר בנתינת צניון דתי לזה וידועים בדתינותם כששם מעיד עליהם גם הנטע שורק יודה שאין בזה גם משום חשש של לזות שפתים, ואדרבה ידוע לכל ההיפך שעם השתתפותם ישפיעו בכל מאמצם להשרות הזה דתי בקאופרטיב כל האפשר.

ג) ואל השלישי אני בא אדמו"ר הגאון הגרמ"מ עפשטיין וצ"ל בשו"ת לבוש מרדכי סימן ג' שנשאל בנידון עורך דין חרדי שרוצה להשתתף עם עוד שני גוים ואחד ישראל מחלל שבת בפרהסיא אשר כשיקבלו ענין אחד יעשהו בשבת. ושם הישראל החרדי נקרא ג"כ על הפירמא. ואחרי אריכות דבריו מסיק להתיר השתתפות על ידי תנאי מתחילה לחילוק הימים שיצא שאינו משתתף כלל עם הישראל הפושע ואינו נותן לפניו מכשול ואינו מזיקו ע"י גרם לעבור מכיון שגם בידו להתנות עם העכ"ם בכה"ג, ומבאר שאין לאסור מטעם דנקרא שם ישראל החרד על המשרד מכיון דשותפי נינהו ולא נקרא על שמו לבד, ומסיים שאך כאשר יוכל להיות דלא ידעי עתה שיש אופן להתיר לכן יודיע העו"ד בעתון חרדי שעשה באופן המותר ע"י תנאי חילוק הימים עיי"ש.

ולפ"י נוסף על כל הנ"ל יש לנו תבלין נוסף שאין חשש במה שיקרא הקאופרטיב גם על שם הדתיים, והיינו מכיון דשותפי נינהו ולא יקרא על שם לבד.

ד) ובזה אזכיר דברי הרמ"א בשו"ע שם (סי' רמ"ה סעי' ב') שפוסק דזה שצריכים להתנות הוא דוקא בשותפות שכל אחד עוסק ביומו. אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימי החול ובשבת עסק הא"י לבדו מותר לחלוק עמו כל השכר דא"י אדעתא דנפשיה קא עביד ואין הישראל נהנה במלאכתו בשבת כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות ומ"מ לא יטול שכר שבת אלא בהבלעה עם שאר הימים ע"כ ודברי רמ"א אלה מחזקים ביותר דברי לעיל

ששכר דאמפף זעג מאשין ובתוכו רחיים ג"כ והשתתף עם שותף אשר הוא פוקד ומחלל שבת בפרהסיא והפירמא הולך על שניהם, וכאשר הוכרח להשתתף עמו התנה עמו בראשונה לשמור שבת כהלכתו אבל לאחר שנתקשרו בכתב שותפות עשה הפוקד בחזקת היד מלאכתו בשבת ואין ביכולתו לעכבו אם יש בזה צד היתר. והשיב להתיר באופן זה שיבטלו השותפות עם שותפו הג"ל ואח"כ יחזרו להשתתף ויתנו בתחילה שחצי יום ד' וה' וה' ושבת יהי' להפוקד וכל א' בחלקו יעסק בעסק שלם להפועלים כאשר זה מבואר בס' רמ"ה בסעי' א' דעם שיתוף הנכרי מותר לעשות כן אליבא דכ"ע, וממילא כמו כן כאן בג"ד שהוא שותף עם המומר לחלל שבת מותר לו לעשות כן ולא מקרי שהוא מסייע ידי עוברי עבירה כיון דבלא"ה הוא ג"כ מחלל שבת בפרהסיא וגם מה"ט ג"כ ליכא משום לפ"ע וכו' וא"כ אין שום חילוק כיון דמומר לחלל שבתות בפרהסיא הוא כנכרי לכל דבר. וממילא גם למראית עין אין לחוש בזה כיון שהוא ידוע לכל מה שיש חילול שבת בזה העסק הוא הכל מצד המומר הזה ולא מצד הישראל כשר וכל א' יקח חלקו בהריוח מן הימים שנחלקו לחלקו ואם אח"כ בשעת חלוקה יתרצו לחלק בשוה מן כל העסק ג"כ מותר כמבואר שם בסעי' ב' אך מ"מ טוב מזה שיקח כל א' חלקו מן הימים שנחלקו לחלקו כנ"ל, עיי"ש בבית היוצר.

והוצרך הבית היוצר לכל זה של חילוק הימים כדי

שלא יצא שנהגה ממלאכת שבת באיסור

כדעו"ש ולפי דברינו הג"ל יש להחליט שלא נאסר בכגון נידוננו משום נהגה ממלאכת איסור וכנ"ל.

עכ"פ נלמד מדברי הבית היוצר שדעתו להתיר שותפות עם מומר לחלל שבת בפרהסיא

ואין בזה לא משום לפ"ע ולא משום מסייע כיון שבלא"ה הוא ג"כ מחלל שבת בפרהסיא וואולי כוונתו במ"ש וכו' לדברי הש"ך ביו"ד סי' קנ"א שהבאנו, ורק יתנה מתחילה על חילוק הימים ואזי אף שעדיפי שבשעת חלוקת הריוחים יחלקו ג"כ באופן התנאי אבל גם אם יתרצו אח"כ בשעת חלוקה לחלק בשוה מן כל העסק ג"כ מותר.

ואוסיף לזה דברי המג"א (בס' רמ"ה סק"ב) ומשנה ברורה סק"ו בשם רלב"ה דאם לא נודע אח"כ ריוח של כל אחד ואחד על יומו כגון בחנות רשאים לכתחילה לחלוק בשוה.

כמו כן נלמד מדברי הבית היוצר שאין לחוש בכה"ג גם משום מראית עין כיון שידוע לכל שכל מה שיש בזה חילול שבת הוא מצד המומרים לחלל שבתות ולא מצד הכשרים.

(ב) בשו"ת נטע שורק חאו"ח (סי' י"ט) בנידונו על דבר שותפות עם מומר לחלל שבתות

בפרהסיא מבאר ג"כ שליכא בזה משום מסייע ידי עוברי עבירה מכיון שאינו מסייעו בעבירה עצמה ועיי"ש מה שדן גם בדברי הש"ך ואכ"מ, וכן מה שדן שם לענין נהגה מהגעת ריוח אינו שייך לנידוננו דשם מקום דיונו מפני שהפועלים עכ"ם עושים מלאכתם לעבריין עפ"י מה שציוו הוא כן עיי"ש, וכן אינו חושש משום מראית עין, וכל מה שחושש שם הוא משום לזות שפתים שכשיודע שהוא שותפו יחשבוהו שמרצונו נעשה כל אלה עיי"ש, ויש לומר שבכגון נידוננו שרבים המה הדתיים שישתתפו במגמה להשפיע בכל מה שאפשר בנתינת צביון דתי לזה וידועים בדתיותם כששם מעיד עליהם גם הנסע שורק יודה שאין בזה גם משום חשש של לזות שפתים, ואדרבה ידוע לכל ההיפך שעם השתתפותם ישפיעו בכל מאמצם להשרות הוה דתי בקאופרטיב כל האפשר.

(ג) ואל השלישי אני בא אדמו"ר הגאון הגרמ"מ עפשטיין זצ"ל בשו"ת לבוש מרדכי סימן ג'

שנשאל בנידון עורך דין חרדי שרוצה להשתתף עם עוד שני גוים ואחד ישראל מחלל שבת בפרהסיא אשר כשיקבלו ענין אחד יעשהו בשבת. ושם הישראל החרדי נקרא ג"כ על הפירמא. ואחרי אריכות דבריו מסיק להתיר השתתפות על ידי תנאי מתחילה לחילוק הימים שיצא שאינו משתתף כלל עם הישראל הפושע ואינו נותן לפניו מכשול ואינו מזיקו ע"י גרם לעבור מכיון שגם בידו להתנות עם העכ"ם בכה"ג, ומבאר שאין לאסור מטעם דנקרא שם ישראל החרד על המשרד מכיון דשותפי נינהו ולא נקרא על שמו לבד, ומסיים שאך באשר יוכל להיות דלא ידעי עתה שיש אופן להתיר לכן יודיע העו"ד כעתון חרדי שעשה באופן המותר ע"י תנאי חילוק הימים עיי"ש.

ולפי"ז נוסף על כל הנ"ל יש לנו תבלין נוסף שאין חשש במה שיקרא הקאופרטיב גם על שם הדתיים, והיינו מכיון דשותפי נינהו ולא יקרא על שמם לבד.

(ד) ובזה אוכיר דברי הרמ"א בשו"ע שם (סי' רמ"ה סעי' ב') שפוסק דזה שצריכים להתנות

הוא דוקא בשותפות שכל אחד עוסק ביומו. אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימי החול ובשבת עסק הא"י לבדו מותר לחלוק עמו כל השכר דא"י אדעתא דנפשיה קא עביד ואין הישראל נהגה במלאכתו בשבת כיון שאין המלאכה מוטלת עליו לעשות ומ"מ לא יטול שכר שבת אלא בהבלעה עם שאר הימים ע"כ ודברי רמ"א אלה מחזקים ביותר דברי לעיל

עכ"ד, לדעתי זה הוא חשוב ודבר נחמד עכ"ל הבניי.
ועיינתי בגוף ספר שו"ת שמן המור (להרב מוהר"ר
מרדכי רובינן שהיה רב בחברון) והוא לו בחי"ד סימן
ט"ו, וראיתי שמביא זאת בשם הרב הגדול כמהר"י
זאבי ז"ל (שהיה ג"כ רב בחברון, ומוזכר במראה
הפנים בירושלמי פ"ד דתענית ה"ב) ממ"ש בספרו
אורים גדולים בלימוד כ"ד, ומסמך זאת בעפ"י מה
שאמרו בשבת בר"פ כלל גדול, שלהכי כתיב כלשון
כלל גדול מפני שענשו גדול מדבר אחר (שביעית)
שנאמר בו כלל, וה"נ אמטו להכי באו חכמים להניחו
זה השם על שבת שלפני הפסח כדי להוציא מלב
ההמון סעותם של צדוקים, ולהשמיע אל ההמון
דאיכא אבתריה שבת קטן ממנו דהיינו סמוך ונראה
לו יו"ט הראשון של פסח, שגם יו"ט נקרא שבת אלא
שזה גדול בעונשו וזה קל בעונשו דהיינו יום טוב
שהוא בלאו אמנם שבת מיקרי וקרא דוספרתם וכו'
אינו שבת בראשית עיי"ש. ועיין במנחות ד' ס"ה
וברמב"ם פ"ז מה' תמידין ומוספין הי"א התשובות
לצדוקים.

ב) ברצוני בזה להוסיף נימוק חדש על כך
שנקרא שבת הגדול מה שנראה לי לומר
בעפ"י דבר מעניין שכותב הב"ח בביאור טעמו של
הטור בזה.

הטור בסימן ת"ל מנמק הטעם ששבת שלפני הפסח
קורין אותו שבת הגדול בזה"ל: לפי שנעשו
בו גס גדול שפסח מצרים מקחו בעשור בדכתיב
בעשור לחדש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה
לבית, הפסח שיצאו ישראל ממצרים היה כיום ה'
בדא"תא בקד"ר עולם, ונמצא שי' בחדש הזה היה
שבת, וילקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו
בכרעי מטתו, ושאלום המצרים למה לכם, והשיבו
לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניהם
קהות על ששוחטין אלהיהן ולא היו רשאים לומר
להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול
עכ"ל הטור.

ומקשה על זה הב"ח דלמה שיניהם כהות עכשיו
ביותר, וכי לא היו המצרים יודעין
שישראל שוחטין ואוכלים אלים וכבשים בכל יום
ויום?

וכותב הב"ח לתרץ שישראל הודיעו למצרים
שמצות השם עלינו לשחטו למטה כי בזה
יושחט גם למעלה, וזהו על ששחטו את אלהיהן,
דאת מרבה גם אלהיהן למעלה, זאת אומרת שהודיעו
להן כי שחטה זו שונה מכל השחטות ששוחטין כל
השנה, וכי על ידי שחטה זו שלמטה יושחט בציווי
השם גם אלהיהן שלמעלה.

דאסור, אלא כל המדובר הוא כשרצון הדתיים
שיסדרו שלא יצטרך שום יהודי לחלל את השבת
בדרך האסור, וישנו גם הדרך לכך, ורק היהודים
המומרים לחלל שבת אין רצונם בסיודור כזה
ונהפקירא נוחא להו ואין ביכלת הדתיים למחות
בידם על כך, כמו שאין לצערנו בכלל ביכלת
להעמיד הדת על תלה, באופן כזה הוא שכתבנו
להתיר השותפות כנ"ל.

בתקוה שיושב מרום יפקח עיניהם העוורות של
מחללי שבתות ויסיר מאתם ערלת לבבם,
ויתעוררו לשוב בתשובה שלימה לפני אבינו
שבשמים להשיב משבת רגלם ולמנוע את עצמם
מעשות חפצם ביום שבת קדש, ואשרי אנוש יעשה
ואת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללו ושומר
ידו מעשות כל רע, הוא במרומים ישב לזכות לחזון
הנבואי הגדול של: אז תתענג על ה' והרכבתך על
כמתי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך כי פי ה'
דבר.

והנני בכבוד רב ובברכה מרובה
אליעזר יהודא וולדינברג

סימן כא

דרשה לשבת הגדול

(נשאתיה בביהכ"נ של חניכי בני הישיבות-גשה"ח
בי"ב ניסן תשנ"ג)

הרבה טעמים נאמרו ונכתבו על זה שקוראים שבת
זה של לפני פסח בשם "שבת הגדול", חלק
גדול כתובים בנו"כ הטור והשו"ע א"ח סימן ת"ל
ונוספו במפרשים עוד כמה טעמים.

א) אוזכיר אחד מהם בגלל הגימה המיוחדת שבו,
והוא זה מה שראיתי בספר בני יששכר
במאמר שבת הגדול אות כ' שכותב וז"ל: מצאתי
ראיתי טוב טעם בשו"ת שמן המור בשם גדול ספרדי
אחד נק' הרב מ' מרדכי זאב, דהנה וספרתם לכם
ממחרת השבת באה הקבלה ממחרת יומא טבא, דיו"ט
נקרא ג"כ שבת, והאפיקורסים שאינם מאמינים
בקבלת תורה שבע"פ נתפקרו בזה, והנה הרבה
ענינים עשו חז"ל לפרסם הדבר ולהוציא מלב
המינים, ע"כ גם זאת עשו להכיר וקראו לשבת
שלפני הפסח שבת הגדול מכלל דאיכא שבת קטן
בשנוע הבאה, היינו יו"ט הראשון של פסח שנקרא
ג"כ שבת ששבייתו הוא קטן משביתת יום השבת

הגאון, עד שמחמם לגמרי, ואח"כ מניחים הכבדים עליהם, ואז בודאי צעל כל החשש הנ"ל, ומה דלא מגיע האש לשם, אין חשש כ"כ, וע"י ציד אפרים וחור"ד שם (סי' ע"ו), ובפמ"ג ויח"פ (סי' ע"ח), ובכ"ן.

והעיקר שיש לדון בנדון זליות כבדים על הגאון, בדרך כלל, הוא מה שהעיר בספר הנ"ל, ואשר כבר נתעוררנו בזה כ"פ פה, אם צללי על הגאון, שייך אף גם הסימן מה שנקטו לחומרא, המעיד על שנלח כהוגן, היינו דנלח כל כך עד שחייב מנחון, שהביא העו"ז (בסוף סי' ס"ט) טו"ש, וצללי ע"ג הגאון, מחמת מהירות הצללי מנחון, מצוי הרבה, דאף שרוף מנחון, ובפנים נראה שלא נלח כהוגן, וצוהר צלליה כבדים גדולים ועבים של בהמות, ולדעת הש"ך שם (סי' ע"ו ס"ק י"ג) בשם האו"ה, אם לא נלח כל זרבו, חסור לאוכלו אפילו בלא ציטול טו"ש, — אולם מ"מ בודאי עכ"פ הוי ספק, אם הוי צלל נלח כ"ל בפנים, ולפי פשוטה דברי הפוסקים, אם נחייב מנחון, הוי צלל נלח כ"ל, בלא חילוק בין כבד לכבד, ובין אש לאש, וכחצו דאף אם מצפנים נראה כמו דס שרי, ע"י ש"ך (סוס"י ע"ו), יש לזקק שיטת

הרא"ש, שהוצא בש"ך שם (ס"ק צ'), לדודי שרי לאוכלו בלא ציטול, אפילו בלא נלח כ"ל עיין שם, וכמ"ס הפרי"ח והדג"מ בדברי הש"ך (סי' י"ג) הנ"ל, — ומה שהפרי"ח פסק כהרא"ש, שפיר הקשה עליו הפמ"ג שם, לדודי לא ס"ל כהרא"ש, וכ"כ בדג"מ שם, — אבל מ"מ חזי לאצטרופי בספק אם נלח כ"ל, — וכ"ז לאוכלו בלא ציטול, אבל בציטול, דאף להרא"ש חסור בלא נלח כ"ל, צ"ע גדול, ולריך לדקדק ביותר, שלא ילח רק על להב קטן של גאון, שלא ימחר ללח מנחון חומ"י, קודם זליותו מצפנים רק שיבשר שיהי כערך הצללי בחצור ע"ג האש, כדי שיהי נלח אף בפנים כשיעור הצריך.

ומה שהעיר בספר הנ"ל, מהמנהג, שגם לזל ציטול הדחה ומליחה קלת, סמוך ממש להללי, וכשמניחים כמה כבדים בשפוד, מונח זמן מה מלח בלא כח האש להתחיל ללח עכ"ד, — הנה ברמ"א שם (סי' ע"ו סעיף צ') איתא, וזלחו קודם שיתמלא המלח דם, ונראה דאף בכעין הנהוג בנד"ד, אין שורין כ"כ עד שיתמלא המלח דם, קודם שמתחיל ללח, וגם כ"ז נוגע בלכתחילה, אבל בדועד שרי בכל לופן, וכמ"ס בפמ"ג, ועיין דרכ"ה שם (ס"ק י"ח).

סימן יח

בענין קניית מניות מחברה שיש בין המנהלים יהודים שאינם שומרים שבת

שאלה

הנה ע"ר שהעולם נוהגים היתר, לקנות מניות (שערס), אם מחברה מניית, שהוא מנהלי העסק היינו הדירקטארען המה יהודים, (בין בעלי המניות, אולי אפשר שרובים נכרים), והמועט נכרים, והדירקטארען היהודים המה מחללי שבת, אם אין איפור בקניית מניות כאלה.

תשובה

הנה בספרי (חלק שלישי סי' א' אית כ"ז), איתא בזה"ל, הנה אם מנהלי העסק המה נכרים, וכרגיל, שגם בין צעלי המניות יש נכרים, נראה בפשיעות דשרי, מטעם דאיתא (באו"ה סי' רמ"ה סעיף ד'), דיכול הישראל לחת לנכרי מעות להחזיקם בדם, ואע"פ שהנכרי נישא וניתן בדם בשבת, חולק עמו הכשר בשוה, מפני שאין המלכה זו מועלת על הישראל לעשותה, שנאמר שה"י עושה שליחותו, וכן אין העסק יוצא ממי הוא, שיהי שייך מראית כ"ן, ומטעם דהוי שטר שבת בהצלה, וע"י מש"כ כיוצא בזה בספרי מנחת יצחק (ח"א סימן ע"ב), ויותר מזה מבואר ברמ"א שם (סעיף א') בשם וי"א עו"ש, וא"כ כמו כן בנדון מניות, אף שכל צעל המניות, שותף כפי ערך המניות, מ"מ כיון שיש ג"כ שותפים נכרים, וגם מנהלי העסק המה נכרים, ואין המלכה מועלת על הישראל, ואין

העסק יוצא ממי הוא, והא"י אדעתא דנפשי עבד, ליתא בזה משום לחת בשבת, וכל זה אם אין שם בהמות העושים מלכה בשבת וכו' עכ"ל, ושי"מ מדיוק דבריו הנ"ל, דרק אם המנהלים המה נכרים שרי.

והנה כיוצא בזה, איתא בתשו' מהרש"ג (חאו"ה סי' מ"ה), שכתב בחמ"ש החשובה, וי"ל, ורא"י לזה, שהרי אנו רואים מעשים בכל יום בכל המקומות, שיש מוסחרים שהם געזעלשפטען, וישראל ועכו"ם הם בשותפות באותן המוסחרים, כמו בצעקן ושאד מוסחרים כיוצא בזה, שהם על חקלישן, כמו רחיים גדולים, וישראל יש להם ג"כ חקלישן מאותם העסקים, אפילו ישראלים בשרים ויחלים, ועכ"ז הם פתוחים ועושים מלאכות ועסקים בשו"מ, ולא רפרק שום אדם מעולם, לומר שיש בזה חשש איסור מחמת שבת, משום שותפות ישראל וכו', וע"כ צ"ל כנ"ל, כיון דהמקום קבוע ידוע הוא שהוא של כל השותפים ביחד, והעכו"ם אדעתא דנפשי עבד, לית בזה איסור כלל, משום לחת בשבת עכ"ל, הרי מוכח מהדברים הנ"ל, דרק בעכו"ם טיבה המלכה בשבת שרי.

ב) הנה האמת שבשעת כתיבת דבריו הנ"ל, דייקתי לכתוב כן, משום דבכה"ג פשיטא דשרי, אבל כיון שהעולם גם החרדים נוהגים היתר, אף באם בין המנהלים, יהודים מחללי שבת, שיש שייך בזה מה שהביא בתשו' מהרש"ג הנ"ל רח"י ממששים בכל יום כנ"ל, ולריכין אונתו לאהדר אנפשי ללמוד

זכות עליו, — והנהאם בזה, דבכ"ה דאין איסור
בנכרי כ"ה, מה דיש לדון להחמיר בישראל, אף
דאין המלכה מועלת על ישראל, בעל המניות, ואין
העסק ניכר ממנו הוא, והמכור אדעתא דנפשי עבד,
ול"ש משום מראית עין, מ"מ י"ל דאיכא משום נפשו
עור, ומסייע ידי עובדי עבודה, יודע דב' דיעות
(ביו"ד סי' קנ"ח), אם היכא דל"ה בחרו עבדי
דנכרא, דליכא משום לפ"ע, אם עדיין איכא משום
מסייע לידו עו"ש, ע"ש שם ברמ"א (סעיף ה') ובש"ך
(סק"ו), ובמג"א (סימן שמ"ז), ודגמ"ר (ביו"ד)
שם, ובתש"ו חו"י (סי' קפ"ה), ובשאר פוסקים,
וכבר הארכתי בזה במקום השו"ת בעזרי, — וכ"ז
אם נוגע לאיסור דאין, אבל בעצירה דרבנן, י"ל
דלכ"ע, ל"ה בזה משום מסייע ידי עו"ש, ובמבואר
בפמ"ג (בא"ח אר"ה סי' קס"ג), ובתש"ו מהר"ש
(ח"ז סי' ל') הביא בן מתי חפ"ה שמואל על
הר"ש (ב"מ דס"ה), ובתש"ו מהר"א אשכנזי (אר"ה
סי' ד') בתחי פשיטא ל' בן, ולבסוף חזר קצת, וע"י
בש"מ (כללים מע"י כלל כ"ו אות ג') האריך בזה,
וחזי לאלטרופי ע"ס דלהלן.

ג) וא"כ בנ"ד, דל"ה בכתרי עובדי דנכרא, משום
דאם לא יקנו החרדים המניות, יש להם
קוים הרבה, אלא דיש לומר, דאם כל היכודים לא
יקנו מהם, ויזק להם הרבה למסחרם, ואם עו"ש היו
ממעטים בחילול שבת, ה"י חלוי בפלוגתא המל"מ
והפני משה, אם שייך בזה לפ"ע, ובמבואר במל"מ
(פ"ד מה' מלוא ולוח ה"ב), ובתש"ו בת"ס (חו"ד
סי' פ"ג), וע"י בדבריו (ח"ב סי' ק"ו אות י"א)
ובש"מ"ק, אבל כנראה, דמה שנוגע לחילול שבת של
הדירקטורט, שהמה אינם עושין מעשה העסק
בפועל, רק מחוברים בפ"א בשבוע או יותר ליתן
הוראות בענין העסק, לא יגרע מהחובות, בין
אם יריוחו הרבה, או קצת מעט ע"י, — וא"כ יש
לדון רק משום מסייע ידי עו"ש, החלוי בדי' שיעות
הנ"ל.

ד) והנה משא ומתן במקח וממכר כ"ה, בודאי
ל"ה רק דרבנן, אפילו לשיטת הרמב"ן
(פי' אמור), דס"ל דהו"מ מה"ת, היינו דוקא ל"ש
בחות בקציעות, וליקח ולמכור, ובמ"ש בשו"ת
תת"ס (חו"מ סי' קל"ה), ועוד ביאר בתת"ס שם,
כמה איסורי תורה הנלמחים ע"י מכירת סחורה
בחניות, וע"י בתש"ו לבו"מ (אר"ה סי' ע"ב), אבל
הוראות בענין העסק כ"ה, בודאי לא גרע ממה
דאמרו בש"ס, דמקח וממכר בשבת, ל"ה רק דרבנן,
— ואין מזה, רוב הפוסקים חולקים על הרמב"ן
הנ"ל, ובמ"ש בתש"ו מהר"ש שם, וא"כ הרי דרבנן,
יש לנו יסוד גדול בדברי הפוסקים הנ"ל, לומר, דאין
לאסור משום מסייע ידי עו"ש, — ואף עדיין ה"ה
הפער לחוש, דיבואו לידו כתיבה, ורוב הפוסקים
ס"ל, דגם בכתב עכ"ס בשבת, יש איסור תורה,
וכבר עמד בזה בתש"ו מהר"ש שם בנידוני, ובת"ס,
דכיון דאין ביור שוכחו המומרים, דיש גם עכ"ס
מהלום, ואין כאן רק משום לפ"ע דרבנן, לא חיישין
מספק, וא"כ כמו בן בנ"ד, ועוד י"ל דלא רק ספק
איכא, אלא אף קרוב לודאי, שלא יכחו המנהלים
בעמלן, שיש להם פקידים לכתיבה, כנהוג בכל בתי
מסחר הגדולים, ומה שמאיים לאחרים לעשות מלאכה,

ה) והנה ראיתי בתש"ו בית היוצר (אר"ה סי' ז'),
שדן בשו"ת של עסק גדול, ע"ס מחלל
שבת בפרהסיא, והפירמא הולך על שם שניהם,
ובתחילה התנה עם המומר לחלל שבת, לשמור שבת
כהלכתו, אבל אח"כ חזר המומר, ועוסק בהעסק
בשבת, ויש בזה הפסד מרובה, ע"כ נתן טעם לבטל
השו"ת, ויחזרו להשחק, בתנאי, שחיי השבוע
יכ"י להשומר שבת, וחיי השבוע ושבת בכלל, יכ"י
לחמור, כגוף דמבואר (בסי' רמ"ה סעיף א'),
דמותר בנכרי, ולא מקרי שהוא מסייע ידי עובדי
עבודה, כיון דבלא"ה הוא ג"כ מחלל שבת בפרהסיא,
וגם מה"ע ג"כ ליכא משום לפ"ע וכו', כיון דמותר
לחלל שבת בפרהסיא הוא כנכרי לכל דבר, וממילא
גם נמי"ע אין לחוש בזה, כיון שהוא יודע לכל, שכל
מה שיש חילול שבת בזה העסק, הוא הכל מאל
המומר הזה, ולא מאל ישראל כשר עכ"ל, —
ובתש"ו לבזכי מרדכי שם הפליא להקשות, על דברי
בית היוצר הנ"ל, דכתב בפשיטות, דמומר לא שייך
לפ"ע ומסייע ידי עובדי עבודה, שלא נרוח כלל,
ולא הביא מכל המבואר (ביו"ד סי' קנ"ח) ברמ"א
וש"ך ודגמ"ר שם, ובמג"א (סי' שמ"ז), וחז"י הנ"ל,
וש"ס בזה, ובתש"ו נע"ע שורק (סי' י"ע), שקיל
יערי עובד בנדון דידן, שאינו רק נחיות מעוט
לעלי, שגופ' אינו באיסור, וכל העסק ה"י על שמו
של המחלל שבת, אבל בנדון הנ"ל, פשיטא דלא ה"י
מן המתירים עכ"ל, — והנה בנדון דידן, היינו קניית
מניות, בודאי, עוד עדיף מנדון הנע"ע שורק הנ"ל,
דאין לו שום שייכות להנהלת העסק עלמו, לא בגופא
ולא בעמלן ולא בשמא, והו"מ ממש רק כמו הלוואה
כנ"ל.

ו) ועוד חידש בלבו"מ שם להחמיר, מפני ג' עממים,
א' דניכר דכחנו מעיקרא, יום זה לזה,
ויום זה לזה, מ"מ ודאי שם שו"ת עליו, דהא
משועבדים ז"ל, ורק לענין שבת, כיון דאין עבודה
מועל עליו משום החג, אין זה שליחות לבני נכרי,
אבל בישראל, אפילו מומר לחלל שבת, ניכר דחשוב
כמומר לב"ה, וחלוי בפלוגתא שבין המג"א והש"ע,
אם נקרא בן ברית לענין שליחות, ולדעת הפני"י, גם
במלאכה שבת, שייך שליחות, והא דאיתרין לאסור
חמירה לעכ"ס, ולא מטעם שליחות לחומרא, משום
דאין שליח לדי"ע, וא"כ למ"ד (בב"מ דף ח'),
דבשבתות יש שליח לדי"ע, א"כ אסור מטעם שליחות

כ"ל, אף לפי דבריו, ליה משום מסייע ידי עו"ש, — אך קשה ע"ז (מסיפ"ה דשניעית ופ"ה גיטין), דהחירו משום דרכי שלו דוקא צכ"ג, וע"ז הביא שם את דברי הכת"ם שם, לחלק בין סיוע שיש בו ממש, דל"א בל"ה, דזה אסור, אף שלא בשעת האיסור, ונתינת מעות להעסק, י"ל דהוי כסיוע שיש בו ממש, אבל שוב כתב, דגם זה אין לחוש, דמעות להולאח ניתנה, ואדרבה דדרבנן יש ברירה, ויכולים לחלות, ובכספם של היראים נעשה העסק בימי החול ע"י"ש, — וא"כ בנד"ד, דאין חשש רק על סיוע לעצירה מדרבנן, בודאי יש לזקק כ"ז, — והנה ראיתי שם, שהלריך שלא יקחו שטר שבת, אף דבהולאח ממש, מותר ליקח שטר שבת בהבטחה, מ"מ י"ל דהתם, שצחילה לא ניתן בתורת הולאח, וגם מיירי שם, שהמלוים עלמם עובדים שם כל השבוע בחורת פקידים, החמיר עליהם, שלא יקחו שטר שבת, ועוד החמיר עליהם, שלא ליתן להעסק מעות חדשות, וגם ליקח את שמם מהפירמא, מה שא"כ בנד"ד, (ומש"כ באחרונה, בל"ה ל"ש בנד"ד כ"ל).

ט) ועוד אנו לריבין למודעי, לפי מש"כ בד"ח (ח"ב או"ח סי' ל"ד), דדן לומר בעסק עם פועלים, ש"ל שהמה עובדים על דעת הרוב, ובמבואר כה"ג (בשבת דקכ"ב) ע"י"ש, אמנם צ"י ירושה פליטה (סי' י"א) העיר ע"ז, להוכיח מדינה אחריות בשדה, דמוכח דל"ח לה, וגם הד"ח עצמו מסיק שם, דאמרינן דהעיקר עושה בשביל השוכר ע"י"ש, ובה"ג כתב הד"ח ז"ל (בש"א או"ח סי' ו'), לענין לחומרא, דהיכא דישאל שוכרו, אמרינן דאדעתא דישאל השוכר עושה ע"י"ש, — וא"כ בנד"ד, דחון ממה ש"ל דרוב צעלי המניות המה נכרים כ"ל, עוד גם בלתי זה, הרי בודאי אינם עושים על דעת הצעלי מניות, שאינם ידועים, ואין להם דעת בגוף העסק, ורק עושים על דעת המנהלים, ונזנע להצעלי מניות, יש לדון רק משום מסייע, ויש לדון להיתר מעט כל ה"ל. כל זה אפשר לומר ע"ד לימוד זכות.

יצחק יעקב ווייס

פכח"ד, — ולא הכניחו דבריו ה"ל, דסותר ע"מ מניי ובר, דל"כ גם צע"ס ה"י לאסור, משום שליחות לחומרא, דבשותפות יש שלד"ט, וע"י בחש"י בית שלמה (חור"מ סי' כ"א וק"ב), וביורה, לפי מש"כ בשו"מ, הוצא בחש"י מהר"ש שם, דעכשיו המנהג לקנות ע"י שליח עכ"ס, מדין בטומאה ע"י שם, א"כ גם צע"ס מהני שליחות אף לקולא, ובשותפות יש שלד"ט כ"ל, ומ"מ מותר כה"ג בשבת, ועל כרחק משום דהיכא דאין המלאכה מועלת על ישראל, ל"ש שליחות כלל, וממילא הס"ד במומר להלל שבת, — ועוד אף לשיטתו, נראה דבנד"ד ל"ש הא דמשועבדים ז"ל, דהרי בחברה בעל מניות, אין גופם משועבדים ז"ל, רק הממון משועבד, ולא הצעלים בעצמם, ובמק"א הארבעה בזה, ולי"ה נזנע לענין שבת, אלא כדן הליאח כ"ל, — גם דכל זה, נגד פשטות דברי הפוסקים, דחמור, דהיכא דאין המלאכה מועלת על ישראל לעשות, ל"ש שליחותי קעבד, ומכ"ש בחברה צעלי מניות כ"ל.

ז) ב', כתב שם, דהיכא דאמר לי בהדיא שיעול חלקו בשבת, לכ"ע יש משום לפ"ש, והביא אזהרה ראיה לה, — הנה, חון ממה דבדברי ע"מ מבואר שם, דיש לרשות הראיות, מ"מ צע"ס נד"ד, דאין המלאכה מועלת כלל על הקונה המניות, וא"ל לומר להמומר, שיעול חלקו בשבת, ל"ש גם לשיטתו השם ה"ל, — ז', כתב בלצו"מ לחשוש, כיון דלעומא, גם המהללי שבת, הוו כושראליים, מה יאמרו הבכירות, ובשחק ויהי ציניהם לחלות על הכותרים דמומר ה"ל, — הנה גם חשש זה, ל"ש בנד"ד, דלא נודע כלל, מי המה הצעלי מניות, רק אחרי החיפוש בכתבי ערכאות, אפשר להודיע, מי המה הצעלי מניות, ויהי מילתא דלא שכיחא לחפ"ש אח"ז וק"ל.

ה) ועוד כתבו הפוסקים לענין מסייע ידי עו"ש, לחלק בין אם מסייע בשעת מעשה עשיית האיסור, או קודם לכן, והוצא בספרי שם ובשאר מקומות, מדברי הכתוב סופר בחש"י (או"ח סי' פ"ג), ובעת ראיתי בחש"י מלמד להועיל (סי' ל"ד), מה שהוצא מחש"י בנין לזון (סי' ט"ו) צכ"ג, והוא פירש דבריו, דדוקא בנזנע דאינו ודאי שיעשה העצירה ע"י"ש, — ובנד"ד, דאינו בודאי שיעשה העצירה

סימן יט

בענין התחייבות שערשין במכירת בתים שאם לא ישלם בזמנו צריך לשלם כר"כ
אחוזים יותר אם יש בו משום ריבית.

עוד בזמנו, לא יגמרו הקנין עד שישלם הקונה מה שמגיע עור, ועד אז צריך הקונה ליתן כר"כ אחוזים למאה עד גמר התשלומין, ובענין ההכנסה של הבתים בנתיים, לפעמים נופל המוכר, ולפעמים הקונה כפי התנאי שביניהם, ואם העיכוב מהמוכר, כגון שצריך לעשות איזה תיקונים בבית, או א"צ הקונה ליתן כלום להמוכר, ובה השאלה, אם שייך איפור ריבית ככ"ז.

בס"ד יום ג' וירא חש"א לפ"ק ירושלם ע"ה"ק חובב"א.

שאלה

נשאלתי ע"ד הנהוג במכירת בתים, שעושים זמן מתי שיגמרו הקנין, ובשעת ההסכם נותן הקונה מקצת הפרעון, והשאר צריך ליתן ביום המוגבל לגמר הקנין, ואם לא יתן הקונה את המגיע

הרמ"א, ואף מהכפיה לשלם בשביעית שאוסר ע"י עכ"ם אף למאי דהיה סבור שמוחר לכופו בעצמו אין ראייה משום שנמי הוא שלא כדין וצ"ע.

*

ולגבי הגדרת חברה בערבון מוגבל (קארפארייט) א"א לומר שזו חטיבה בפני עצמה כעין שמוכר בדרכי תשובה ס"י ק"ס ס"ק ט"ו ושוממילא השותפין אינם אלא כפועלים, שטעם זה אינו כלום, וממילא אסור להניח לשותפו לחלל שבת, ואם אין עצה אחרת יכול לעשות עמו כמו שעושים בשותפות עם עכ"ם (וע"י גם מש"כ באג"מ או"ח ח"ד ס"י ג"ד).

*

וכשאחד תובע את חברו לר"ת אין התובע מחוייב להגיד להתובע פרטי הדברים (וע"י לעיל ס"י ר).

והנני ידידי.

משה פיינשטיין

סימן מז

באחד שקנה לחברו מניות בשליחותו והוזלו ואמר לו שימכור אותן ולא מכר אם ההפסד שייך לו או למשלחו

כ"ז שבט תשכ"ח

מע"כ יחדי הרב הגאון מהר"ר יוסף מרדכי בוימפל שליט"א.

הנה בדבר ראובן שבקש את שמעון שיקנה עבורו מניות (סטאקס), וקנה אותם לטובה בעלמא לעשות שליחותו בלא שום שכר ע"ז ואחר שקנה ותבע שמעון מראובן את הכסף שהוציא עבורו השתמש ראובן המשלח מלשם, ואחר איזה חדשים של משא ומתן עם ראובן וירד מחירם כתב ראובן לשמעון שימכור אותם במקח הזול ובדבר ההפסד יתכן שישתתף במדה מוגבלת, וכעס ע"ז שמעון שלא שייך לו להפסיד אף פרוטה אחת ולא רצה לעסוק יותר, והיו הולכות וניזולות עד שעתה אינם שוים כלום. דעת כתר"ח שהדין עם שמעון השליח שאף שקבל עליו שליחות הראשון לא נתחייב לעשות כל שליחות שירצה ראובן ומכירת המניות הוא מעשה אחרת שלא רצה לעשות שליחותו זה, ומצד שמירה הא אף בברי היקא כחמץ שהנפקד היה לו למכרו לעכ"ם איתא במ"ב סימן תמ"ג ס"ק י"ב שרוב האחרונים פוסקין אף בש"ש דלא כמג"א וגם לא כהח"י, והכא הרי לא ברי היקא דדד

תפיסה, ומסתבר דגם בעש"ג יכול לילך מכיון שלמנת קדמונים אינו משמט שלדיחה מה שאין גותנים לו רשות לילך בעש"ג הוא שלא כדין, יכול גם בעצמו לילך בעש"ג אם אינו יכול לתפוס. דאף דבסימן ד' כתב הרמ"א דאף במקום שרשאי למעבד דינא לנפשיה אסור לעשות ע"י העכ"ם, הנה מאותו תה"ד עצמו דהביא הרמ"א משמע דבכה"ג רשאי, דהא רצה לומר מתחלה לרש"י דפי' אהא דאמר ותלי ליה עד דאמר אעפ"כ במתנה אני גותן לך דיכול לתלותו על עץ עד דאמר הכי משום דאין כאן לא יגוש דלאו בב"ד קתבע לו, דהוכיח מזה דהיכא שאין כופתו ע"י ב"ד לית ביה משום לא יגוש, שלכן בערכאות של נכרים דלאו ב"ד מיקרו כלל שרי לתבעו, ודחה דע"י נכרים עכ"פ אסור לעשויו משום דמכוער הדבר לעשויו ע"י נכרים ועוד דרך בכבר הביא הלוה החוב ואמר לו משמט אני יכול לתלותו לרש"י, עכ"פ למאי דהיה סבור תחלה היה מותר לתבעו בעש"ג, אף שלא נתנו לו תב"ד רשות, דתב"ד הא דאין אין רשאי ליתן לו רשות לתבעו בעש"ג מאחר דנשט החוב ואין יכולין תב"ד לכופו ואף לא לומר שהוא חייב, ונהי שמצד איסור שכיטה ליכא יהיה אסור מדין האיסור בכלל לילך בעש"ג אלא חזינו שבכה"ג מותר, והוא מטעם שכיון שהב"ד לא יתנו לו רשות אף שכן הוא מן הדיו, רשאי הוא בעצמו לתבעו בעש"ג מדין כפיית עצמו למאי דהיה סבור שתוא רשאי, וא"כ כ"ש כשהוא עושה כדין מאחר שכן היה מנהג קדמונים שלדידה גם תב"ד צריכים ליתן לו רשות לילך בעש"ג שמה שאין גותנים מצד שרצים להחמיר הוא שלא כדין שרשאי באם אינו יכול לכופו בעצמו לילך גם בעש"ג. ובוזה לא שייך לומר גם שמכוער הדבר דרך כשנשט החוב ממש מדין שמיטה ומחוייב גם הוא לומר משמט אני ורק שליכא עלי איסור לא יגוש כיון דכופתו שלא בב"ד ולא משום חוב, שייך לומר שכיון שהב"ד אסורין לכופו מכוער הוא שיכוף ע"י עכ"ם אף שעליו בעצמו ליכא האיסור מאחר דעכ"פ שלא כדין הוא, אבל הכא דכדין הוא כופתו לא שייך לומר שהוא מכוער כמו שלא אמרינן שהוא מכוער כשנתנו לו תב"ד רשות. ובעצם הא דמוכח הרמ"א דבעביד דינא לנפשיה אסור לעשות ע"י עכ"ם מתה"ד לא מובן לכאורה דהתה"ד הא כתב זה בדין כל דאלים גבר שהמרדכי סובר דאסור לתקוף ולאם ע"י נכרים, שזה פשוט שיש לאסור דהאי לא יחקנו רבנן גם כשאין אלים בעצמו אלא ע"י עכ"ם יהיה נחשב אלים דאין בזה סברת הרא"ש שסמכו שמי שהדין עמו ימסור נפשו יותר להעמיד שלו בידו ממה שימסור האחר לגזול שלכן ודאי לא יתירו, ועוד דבכלל לא יסתלקו תב"ד מלדון ולשלחם לעש"ג שהוא דבר איסור, אבל כשתדין עמו והחירו לו למעבד דינא לנפשיה אפשר גם לעשות ע"י עכ"ם וצ"ע בראיית